

Trgovski Tovariš

Leto XXVIII /// 1931 /// Številka 8-9

Z. T.

NAŠA SADNA TRGOVINA

V poljedelski proizvodnji naše države zavzema poleg kulture žita ugledno mesto tudi sadje. Klimatične prilike naše države so ugodne za kulturo sadja, pa je zato naše sadje priznано dobre kvalitete. Žal, da se kulturi sadja pri nas do zadnjih let ni posvečalo dovolj pažnje.

V pogledu sadjarstva stojimo še na dokaj primitivni stopnji razvoja. Vse drugače pa je v širokem svetu!

V zapadno-evropskih državah, osobito pa v Ameriki, je znatno porastla potreba po sadju in s tem seveda tudi pridelek. Zato se je pričelo v teh državah razvijati moderno sadjarstvo, ki stremi: zaboljšanjem kvalitete in povečanjem pridelka. V tem pogledu stoji na prvem mestu Amerika, ki je s tem, da je postavila proizvodnjo sadja na trgovsko podlago, povzročila popoln preokret v sadjarstvu ne le v Ameriki, marveč je postala vzgled vsemu svetu. Ta kolosalni napredek ameriškega sadjarstva, pa je vplival seveda tudi na stare sadjarske države v Evropi, kakor Italijo, Španijo in Francijo, ki so morale tudi postaviti sadjarstvo na trgovsko podlago, ker je pričela Amerika s svojim sadjem resno konkurirati evropski sadni proizvodnji. Zato moremo opazovati v vseh zapadno-evropskih državah veliko napredovanje v modernem sadjarstvu in velike, nagle korake v razvoju sadne trgovine.

Kakor dokazujejo statistični podatki in dosedanja prizadevanja za ureditev smotrenega sadjarstva, imamo tudi mi vse predpogoje, da pridobimo tej stroki važen in pomemben narodno-gospodarski pomen. Potrebno je to danes bolj, kakor kdajkoli poprej, kajti žitna proizvodnja, vsaj za dogledno dobo let, za našega kmeta nima posebne bodočnosti, pa je zato potrebno v ojačenje naše agrarne proizvodnje prestopiti tudi k intenziviranju in moderniziranju drugih poljedelskih strok, med katerimi zavzema prvo mesto vsekakor sadje.

Da je sadje predmet, ki more postati v našem narodnem gospodarstvu, v naši agrarni proizvodnji in naši trgovini važen faktor, dokazujejo podatki o površini zasajeni s sadjem, o količini pridelka, pa tudi o uspehih naše izvozne sadne trgovine.

Površina. Od celokupne površine naše države odpade na s sadjem zasajeno površino 268.650 ha.

Po površini, zasajeni s sadjem, stoji na prvem mestu Drinska banovina s 77.061 ha, sledi ji nato Moravska banovina s 41.557 ha, na tretjem mestu Dunavska banovina s 38.715 ha, na četrtem Savska banovina s

25.558 ha, na petem Primorska banovina s 25.049 ha, na šestem Vrbaska banovina s 23.689 ha, na sedmem Zetska banovina s 16.519 ha in na osmem mestu Dravska banovina s 15.672 ha.

Po vrsti sadja stoje na prvem mestu po številu stebel slive, ki jih je po podatkih iz leta 1930: 39,779.071. Pri tem prednjači Drinska banovina s 16,374.246 stebli in na osmem mestu stoji Dravska banovina z 1,215.342 stebli.

Po količini stebel stoje na drugem mestu jabolka s 6,531.698 stebli. Tu je Dravska banovina z 2,351.050 stebli na prvem mestu.

Tudi glede števila hrušk, ki jih je 3,816.305 stebel, stoji Dravska banovina s 762.725 stebli na prvem mestu.

Po številu stebel orehov, ki jih je po statističnih podatkih 2,002.502, stoji Dravska banovina z 226.939 stebli na petem mestu.

Pridelok. V pridelku sadja smo v splošnem dokaj napredovali. Tako je znašal pridelok sliv v letih 1921. do 1925. povprečno 8 milijonov mtc, 1926. do 1930. povprečno 4 milijone mtc.

Pridelok jabolk je znašal v razdobju

od 1921. do 1925. povprečno 1,587.770 mtc

od 1926. do 1930. povprečno 1,800.000 mtc.

Pridelok hrušk:

od 1921. do 1925. povprečno 800.000 mtc.

od 1926. do 1930. povprečno 900.000 mtc.

Pridelok orehov:

od 1921. do 1925. povprečno 300.000 mtc.

od 1926. do 1930. povprečno 400.000 mtc.

Po povprečnem pridelku posameznih vrst sadja stoji Dravska banovina glede sliv s povprečnim pridelkom 158.000 mtc. na osmem mestu, glede jabolk s povprečnim pridelkom 500.000 mtc. na prvem mestu, isto tako glede hrušk s pridelkom okrog 150.000 mtc. na prvem mestu in v orehih s pridelkom 43.000 mtc. na petem mestu.

Izvoz svežega sadja. V razdobju zadnjih deset let kaže ob dokajšnjem porastu pridelka lep in zadovoljiv uspeh tudi izvozna trgovina svežega sadja.

Izvozilo se je:

1921.: 6.905 ton, v vrednosti 12.901 milijonov Din,

1922.: 2.129 ton, v vrednosti 9.810 milijonov Din,

1923.: 13.336 ton, v vrednosti 82.376 milijonov Din,

1924.: 11.659 ton, v vrednosti 61.0 milijonov Din,

1925.: 20.881 ton, v vrednosti 63.2 milijonov Din,

1926.: 38.640 ton, v vrednosti 85.2 milijonov Din,

1927.: 41.028 ton, v vrednosti 110.3 milijonov Din,

1928.: 40.884 ton, v vrednosti 111.9 milijonov Din,

1929.: 49.488 ton, v vrednosti 126.6 milijonov Din,

1930.: 99.710 ton, v vrednosti 292.0 milijonov Din.

Sadje dobiva torej v naši izvozni trgovini vedno večji pomen. V letu 1925. je znašal izvoz sadja 0.47% celokupnega našega izvoza, 1926.: 0.79%, 1927.: 0.96%, 1928.: 0.90%, 1929.: 0.93%, 1930. pa že 2.1%.

Po količini in vrednosti izvoženega sadja stoje v naši državi na prvem mestu slive. Naše slive so priznane dobre kvalitete, vendar pa opažamo v izvozu stalno nazadovanje.

Izvoz suhih sliv je padel od 66.392 ton v vrednosti 344,582.000 Din v letu 1923. na 13.136 ton v vrednosti 78·5 milijonov Din v letu 1929.

Drugo mesto v izvozu sadja zavzemajo jabolka, kjer prednjači Dravska banovina.

Izvoz jabolk je znašal:

1927.: 15.644·3 ton, v vrednosti 36·7 milijonov Din,

1928.: 10.086·8 ton, v vrednosti 29·6 milijonov Din,

1929.: 24.495 ton, v vrednosti 57·8 milijonov Din,

1930.: 58.528·9 ton, v vrednosti 184·8 milijonov Din.

Zunanja sadna tržišča. Pretežni del izvoza našega sadja je usmerjen v Avstrijo, na Čehoslovaško in v Nemčijo. To so naša glavna tržišča za sadje. Zanimiv je pogled na gibanje našega izvoza sadja na ta tržišča.

V celotnem izvozu svežega sadja stoji na prvem mestu Avstrija. L. 1925. smo uvozili v Avstrijo 14. 376 ton v vrednosti 42,524.705 Din, v letu 1929. pa že 31.762 ton.

Znaten napredek moremo beležiti v izvozu svežega sadja na Čehoslovaško in sicer od 1348 ton v letu 1925. v vrednosti 4,286.925 Din na 10.568 ton v letu 1928 in ki je porastel v letu 1930 na preko 15.000 ton.

Važno tržišče za naše sadje je nadalje Nemčija. Uvoz sadja iz naše države v Nemčijo je porastel od leta 1925., ko je znašal 3.545 ton v vrednosti 10,420.583 Din na 9526 ton v vrednosti 56 milijonov Din.

V izvozu jabolk zavzema prvo mesto v letu 1929. — Čehoslovaška. Uvoz jabolk na Čehoslovaško se je dvignil od 1641 ton v letu 1925. na 3.276 ton v letu 1929.

Situacija na svetovnem sadnem tržišču.

S tem, da je postavila Amerika svoje sadjarstvo, ki ga je tehnično jako izpopolnila, na trgovinsko podlago, so bile prisiljene evropske sadjarske države, da so pričele posvečati sadjarstvu več pažnje. Amerika je pridelok sadja znatno povečala in je danes ena izmed najvažnejših uvoznikov sadja v Evropo, ki v znatni meri konkurira sadjarskim državam v Evropi. Tako je znašala produkcija sadja samo v Kaliforniji leta 1929. — 3·5 milijonov ton, 1930. pa se je zvišala na 5 milijonov ton. Izmed posameznih vrst sadja je znašal pridelok jabolk v Kaliforniji 1929.: 7,880.000 zabojev, 1930. pa 11,644.000 zabojev. Pridelok hrušk se je dvignil od 190.000 na 227.000 ton tako, da znaša porast pridelka sadja v Kaliforniji v enem letu 35%.

Kako veliko vlogo igra ameriško sadje na evropskem sadnem tržišču, sledi iz sledeče primerjave:

Nemčija je uvozila n. pr. 1929.: 1,633.265 mtc. jabolk. Od tega, vsekakor jako znatnega uvoza, je odpadlo na našo državo le 22.489 mtc. Prvo mesto v uvozu jabolk v Nemčijo pa zavzema Amerika, ki uvozi preko polovice potrebe. Nemčija uvozi 35% sadja iz Amerike, ostalo iz drugih prekmorskih in evropskih držav, a le 5% iz vseh evropskih agrarnih držav.

Avstrijsko sadno tržišče se zalaga s sadjem iz evropskih agrarnih držav s 34%, iz Italije s 33%, iz Amerike pa z 12% celotnega uvoza sadja.

Na čehoslovaškem tržišču stoji kot uvoznik jabolk na prvem mestu Amerika.

Iz tega je dovolj jasno razvidno, da prednjači danes v svetovni sadni trgovini Amerika. To je prav isti pojav, kot v žitni trgovini, ko se uvozi

ogromne količine cenene žita iz Amerike v Evropo, kar je poleg drugih, tudi znaten vzrok velike agrarne krize v Evropi.

Naša izvozna sadna trgovina je imela doslej ugodna tržišča, pa tudi dokaj možnosti, da si pridobi nova. Na nasprotni strani pa se mora tudi naša sadna trgovina boriti z ostro konkurenco, ogrožajo jo posledice splošne gospodarske krize, pa je zato neobhodno potrebno, da s pravočasno izpopolnitvijo sadjarstva in smotreno sadno trgovino dosežemo v bodočih letih, če že ne napredek, pa vsaj dosedanje uspehe.

DRAGO POTOČNIK

O NAŠI PLAČILNI BILANCI*

Najnovejša publikacija Društva narodov, ki je pred nedavnim izšla, prinaša podatke o naši plačilni bilanci za 1928 in 1929 in sicer »Memorandum sur le commerce international et sur les balances des paiements 1927—1929«, vol. II Balances des paiements, Geneve 1931. Predno pa bi obravnaval te podatke, mislim, da ne bo odveč, če podam še par teoretičnih pojasnil k vprašanju plačilne bilance.

Ime plačilna bilanca bi dalo sklepati, da je plačilna bilanca svota vseh terjatev in obveznosti kakega narodnega gospodarstva napram inozemstvu ali pa vsaj razlika med višino obveznosti in terjatev. Taka bilanca, to je ugotovitev mednarodnih dolgov in terjatev je sicer tudi mogoča, ne odgovarja pa onemu, kar je razumeti pod plačilno bilanco. Ta ugotovitev mednarodne zadolžitve obsega namreč tudi terjatve, ki niso plačljive takoj ali pa plačljive v daljših terminih. Najprimernejša definicija je gotovo ta, da predstavlja plačilna bilanca, kateri dolgovi, oziroma terjatve do inozemstva so nastali v teku gotovega razdobja. Zato obsega gibanje teh obveznosti, ne pa njihovega stanja (prim. Die Deutsche Zahlungsbilanz seit der Stabilisierung v Vierteljahrshäfte zur Konjunkturforschung I. Jahrg. 1926, Erg. Heft 2).

Dr. Ernst Wagemann, vodja nemškega zavoda za proučevanje konjunkturo v Berlinu, jo imenuje tudi narodnogospodarsko zunanjo bilanco. Konec koncev pa predstavlja plačilna bilanca svoto vseh dohodkov in izdatkov kakega narodnega gospodarstva napram inozemstvu. Ne gre le za efektivna plačila, kakor bi bilo sklepati iz imena, ampak za nastanek vseh terjatev in dolgov napram inozemstvu. In tako postaja uvodna definicija še najbolj sprejemljiva.

Plačilna bilanca predstavlja z drugimi besedami mednarodno izmenjavo vrednot, ki so ali denar ali pa blago. Trgovinska bilanca je promet blaga, ravnotako predstavlja blagovno stran plačilne bilance izmenjava mednarodnih del. Denarno stran plačilne bilance pa predstavlja bilanca zlata, obresti in gibanja kapitala. V visokokapitalističnih državah je najbolj občutljiva izmed poslednjih bilanca zlata, kar vidimo zlasti v zadnjih časih.

* Lansko leto smo objavili podatke o naši plačilni bilanci za 1926 in 1927 (po Memorandum sur le commerce international et sur les balances des paiements 1913—1927/XX, vol. I. Aperçu general du commerce mondial et balances des paiements, Geneve 1928, s podatki za 1926 na podlagi knjige o naši plačilni bilanci za 1926, ki je izšla v Beogradu l. 1928. Podatke za 1927 pa je sporočila naša vlada in so bili objavljeni v drugem delu »Memorandum sur le commerce international et sur les balances des paiements 1926—1928«).

Denarna in blagovna plat plačilne bilance sta inverzni (prim. dr. Ernst Wagemann, Struktur und Rhythmus der Weltwirtschaft, Berlin 1931). To pomeni, da mora biti v slučaju pasivne trgovinske bilance kapitalna bilanca aktivna, če pa je kapitalna bilanca pasivna, mora biti trgovinska bilanca aktivna. Plačilna bilanca mora biti izenačena, v gospodarskem smislu besede.

Najvažnejši del plačilne bilance tvori zunanja trgovina, zato postaja razumljivo, če se pri presojanju plačilne bilance vzame za podlago samo trgovinska bilanca, kar pa seveda ne more dati točne slike. Tako je n. pr. Nemčija vključ ob ogromni krizi, ko je njena plačilna bilanca bila globoko pasivna, imela presežek izvoza nad uvozom, torej aktivno trgovinsko bilanco. To postaja popolnoma razumljivo, ker mora Nemčija pasivno kapitalno bilanco aktivirati z velikim blagovnim izvozom. Podobno je bila v dobi gospodarske depresije trgovinska bilanca Češkoslovaške aktivna.

Države z izrazito sirovinskim gospodarstvom so navezane na uvoz kapitala, katerega obresti in amortizacijo plačujejo z večjim izvozom svojih proizvodov. Ta večji izvoz je potem večji uvoz industrijskih držav, ki so posodile potrebne kapitale. Seveda se kako splošno veljavno pravilo ne da konstruirati, ker tudi države, ki so v začetku svoje sirovinske proizvodnje, izkazujejo dolgo časa pasivno trgovinsko bilanco. Tudi novoindustrijske države imajo dolgo časa aktivno trgovinsko bilanco.

Iz vsega tega sledi, kako velikega pomena je plačilna bilanca za vsako državo in da ni odločilna samo trgovinska bilanca. Zato mora gospodarska politika vpoštevati, da ni vse samo trgovinska bilanca. Nismo na kapitalu bogata država, ki bi si mogla privoščiti izvoz kapitala, saj sami vidimo, kako potrebujemo kapitala za velike investicije, ki so potrebne za izrabljanje kapacitete našega gospodarstva. Vidimo, kako si mora država iskati znatna sredstva vedno v inozemstvu (velika posojila zadnjih let nam dokazujejo to resnico. Pač smo imeli tudi nekaj notranjih posojil v raznih oblikah, vendar je bilo samo eno posojilo pravo posojilo. Vsa ostala pa so imela druge nazive itd.).

Da preidemo na našo plačilno bilanco, kakor je razvidna iz publikacij Društva narodov, je jugoslovanska vlada poslala obenem s temi podatki tudi korigirane podatke za prejšnji leti 1926 in 1927. Tako sedanji podatki neznatno variirajo v primeri s podatki, ki smo jih objavili lani. Gre namreč samo za korekturo višine kratkoročnih kreditov.

Kakor prejšnja leta, tako je sedanja publikacija razdeljena na tekoče predmete in na gibanje kapitala. Prvi del vsebuje podatke o gibanju trgovinske bilance, zlata, obresti in dividend ter o izmenjavi dela in drugih dobrin, torej stvari, ki nimajo toliko podlage v mednarodni zadolžitvi, dočim gibanje kapitala kaže predvsem izpremembe v mednarodni zadolžitvi.

K podatkom je pripomniti, da je sedaj zmanjšan korekcijski odstotek pri uvozu od 5% v letih 1926—1928 na 3% za 1929, kar pomeni, da je treba za toliko zvišati uvozne podatke zaradi pogrešk pri cenitvah. Nadalje omenjamo, da so metode računanja pošiljatev izseljencev popravljene in izboljšane, ravnotako tudi metode ugotavljanja potroška turistov v naši državi in izdatkov naših turistov, oziroma potnikov v inozemstvu. Po posameznih skupinah je izgledalo gibanje sledeče (vse v milijonih Din, pripomnimo, da smo dodali še podatke za 1930, v kolikor so nam bili pristopni ali pa se jih je dalo ceniti):

Donos (dohodki):					
Blago:	1926	1927	1928	1929	1930
blago (po statistiki zun. trgovine, izvoz)	7.818	6.400	6.445	7.922	6.780
poprave cen. vredn.	157	128	129	158	136
tihotapstvo	50	50	64	79	68
Obresti in dividende:					
obresti drž. dolgov	—	—	—	—	—
obresti Drž. hip. banke	—	—	—	—	—
obresti monopolne uprave	—	—	—	—	—
obresti kom. dolgov	—	—	—	—	—
dividende	1	1	1	1	—
obresti kratkoročnih dajatev	2	7	1	1	—
Razno:					
tovornine	110	93	—	—	—
luške takse	1	1	95	105	100
transportni stroški	620	661	345	266	—
komisije, zavarov. kurtaže itd.	188	161	156	180	—
poštni, telegr. prom.	31	31	24	40	—
pošiljatve izseljencev	751	780	908	966	740
izdatki turistov	338	427	361	409	450
izdatki za dipl. službo	160	170	177	190	200
razni osebni stroški	12	20	30	20	20
denarne reparacije	—	22	245	608	—
protivrednost blag. reparacij	589	557	400	682	934
Skupno	10.828	9.509	9.381	11.627	
Iznos (izdatki):					
Blago:	1926	1927	1928	1929	1930
blago (po statistiki, uvoz)	7.624	7.278	7.831	7.596	6.960
poprava cen. vredn.	381	364	391	228	209
blag. reparacije	589	557	400	682	934
tihotapstvo	175	175	196	190	150
Zlato:					
zlato v den., kom.	8	8	4	5	4
Obresti in dividende:					
obresti drž. dolgov	280	421	433	457	500
obresti Drž. hip. banke	34	46	71	80	—
obresti monopolne uprave	18	5	11	26	—
obresti kom. posojil	—	12	18	47	—
dividende	550	575	540	585	600
obresti kratkoročnih kapitalov	23	86	93	74	—
Razno:					
tovornine in luške takse	—	—	—	—	—
transportni stroški	450	342	—	—	—
komisije, zavarov. kurtaže	219	188	179	180	—
pošta, telegraf, telefon	9	9	—	—	—
vsote vzete s seboj od izseljencev	120	118	212	200	150
Prenos	10.480	10.184	10.379	10.350	

	1926	1927	1928	1929	1930
Odnos	10.480	10.184	10.379	10.350	
izdatki turistov v inozemstvu	511	454	344	343	350
dipl. služba v inozemstvu	170	176	177	176	190
razni osebni izdatki	120	15	32	40	40
Skupno	11.281	10.829	10.932	10.903	

O trgovinski bilanci je bilo že toliko pisano v dnevnem časopisju in strokovnih revijah, da se ne izplača ponavljati. Trgovinska bilanca je najvažnejši del tega pregleda, saj je znašal uvoz l. 1929 7·6 milj., vsa svota iznosa pa 10·9 milijarde Din, izvoz je znašal 7·9 milijarde Din, vsa svota donosa pa 11·6 milijarde Din. Največje variacije jasno izkazuje trgovinska bilanca, ker je njen delež največji in je zunanja trgovina gotovo važen faktor v plačilni bilanci. Bolj konstantne pa so druge postavke. Seveda o kaki popolni konstantnosti ne more biti govora, ker je pač v gospodarstvu vse mena.

Zlato v naši plačilni bilanci ne igra posebne vloge, kakor je razvidno iz števil. Pač pa so velikega pomena dohodki iz mednarodne trgovine. To so predvsem dohodki našega trgovskega brodogoja. V nasprotju z zagrebško delavsko zbornico, ki je izdala v reviji indeks svojo cenitev naše plačilne bilance za 1930, smo mnenja, da so naši dohodki lani padli radi svetovne prevozninske krize, ravnotako so radi zmanjšanega volumna zunanje trgovine manjši izdatki za transportne stroške in naslednja postavka komisij, zavarovalnin itd.

Tujski promet obeta postati ena najvažnejših pridobitnih panog našega gospodarstva. Še l. 1926 in 1927 so naši državljani več izdali v inozemstvu, kakor pa nam je nesel tujski promet. L. 1928 je postala ta bilanca za nas aktivna, ker se je donos tujskega prometa pri nas povečal, nasprotno pa so padli izdatki naših državljanov v inozemstvu. Dejstvo je, da je tudi tujski promet v letu 1930 narastel v primeri s prejšnjim letom in tako moremo povečati cenitev donosa. V svojem letnem poročilu za 1930 ceni »Putnik« povečanje tujskega prometa za najmanj 15%, mogoče tudi za 20%. Če vpoštevamo, da je tudi v okviru države tujski promet narastel, lahko cenimo povečanje donosa najmanj za 10%. Izdatki za diplomatsko službo v inozemstvu se stalno povečujejo in so gotovo dosegli že skoro 200 milj. Din, katerim odgovarja skoro enak donos v naši državi.

Važno vlogo igrajo reparacije. Zaenkrat ne moremo podati statistik o donosu reparacij v gotovini. Pač pa so nam na podlagi nemške statistike na razpolago podatki za blagovne reparacije (prim. »Wirtschaft und Statistik« 1931, 5. zv. z dne 13. marca). Po teh uradnih nemških podatkih je znašal blagovni izvoz Nemčije na račun reparacij v našo državo leta 1929 58·1 milj. mark, leta 1930 pa 69·2 milj. Preračunano na dinarje pride za 1929 684 milj. Din, leta 1930 pa 934 milj. Din. Zato nam je nerazumljiva številka iz Zagreba, da so leta 1929 dale reparacije samo 162 milj. Din, za 1930 pa samo 426 milj. Din.

Prav posebne važnosti pa so pošiljatve naše emigracije. Po podatkih Narodne banke v njenem letnem poročilu za 1930 so se zmanjšale v primeri s 1929 za 148 milj. Din. Na drugi strani je tudi iznos kapitalov po emigraciji bil lani manjši, kakor leta 1929. Kajti leta 1929 je znašalo število izseljencev še 18.189, l. 1930 pa samo še 13.566. Sicer je ta statistika samo za prekmorsko emigracijo, vendar tega padanja ni nadome-

stila kontinentalna emigracija. Istočasno se je povečalo tudi število povratnikov iz prekmorskih krajev od 5.992 na 7.607, kar pomeni, da je bil vnos kapitala teh izseljencev večji, čeprav mnogo povratnikov ni prišlo s kapitalom. Iznos kapitala se je zmanjšal za najmanj 50 milj. Din.

Obrestni donosi iz inozemstva so minimalni, pač pa gre vsako leto 1 in četrt milijarde Din v inozemstvo (l. 1929). Leta 1930 se je ta svota povečala za čez 100 milijonov Din. Najvažnejše, kar je treba upoštevati, je ureditev predvojnih dolgov v Franciji, za kar so se izdatki nujno povečali.

Gibanje kapitala

Kapitalno gibanje je bilo naslednje (izpopolnjeni so tudi podatki za 1930, vse v milijonih Din):

Donos kapitala:					
	1926	1927	1928	1929	1930
1. Dolgoročni plasmani:					
nakupi nepremičnin	12	22	25	30	30
nakupi efektov	10	5	—	—	—
nova posojila:					
državna	95	868	682	961	—
Drž. hipotekarna banka	66	689	113	63	—
monopolna uprava	426	—	155	166	—
komunalna	—	124	69	336	—
drugi dolgoročni plasmani	150	250	325	350	350
2. Kratkoročni plasmani:					
dobljeni kratkoročni krediti	422	416	400	100	100
gibanje inozemskih dobroimetij Narodne banke	215	—	302	—	1.101
ostalnih jugoslovanskih bank	23	—	21	—	15
	1.419	2.374	2.092	2.006	
Čisti prebitek	+ 508	+1.150	+1.488	— 462	

Iznos kapitala:

	1926	1927	1928	1929	1930
Dolgoročne operacije:					
amortizacije državnih posojil	126	132	155	200	260
Drž. hipotekarne banke	50	106	28	148	39
monopolne uprave	275	277	69	297	—
komunalnih uprav	—	4	1	223	—
nakup efektov	10	1	25	200	400
drugi dolgoročni kapitali	—	—	1	5	—
Kratkoročne operacije:					
vrnjeni kratkoročni krediti	300	290	300	450	500
gibanje inozemskih dobroimetij pri naših bankah	150	51	21	107*	14
gibanje inozemskih dobroimetij Narodne banke	—	354	—	826	—
jugoslovanskih terjatev pri inozemskih bankah	—	8	—	7	—
	911	1.224	604	2.468	

* Po podatkih Narodne banke za l. 1929 je znašala ta razlika samo 63 milj.

Manjše važnosti, kakor je gibanje blagovne strani, je gibanje kapitalne strani naše plačilne bilance. Tako vsaj bi izgledalo, če primerjamo svoto trgovinskega prometa s svoto kapitalnega gibanja. Vendar je kapitalno gibanje neobhodno potrebna dopolnitev blagovnega in drugega prometa. Zlasti velja to za nas, saj vidimo, kako zelo je vplivalo kapitalno gibanje na vse naše gospodarstvo. Pomislimo samo na državna posojila, ki so predvsem inozemskega izvora, ker naš domači kapitalni trg vključno velikim množinam brezposelnega denarja ne zmore tako velikih svot za daljše dobe in potrebni smo pa predvsem dolgoročnih kapitalov. Ob tej priliki opozarjamo na Nemčijo, ki je ves svoj kolosalni gospodarski razvoj finansirala ravno s pomočjo inozemskih posojil, ki so bila pa skoro večinoma kratkoročna. Ta so se dala dobiti lažje kot dolgoročna posebno v dobi stalnih gospodarskih perturbacij in nestalnih političnih razmer. Naše gospodarstvo potrebuje veliko kapitalij, toda dolgoročnih, zato ne smemo zapasti v napako, da bi za naše gospodarske potrebe porabljali predvsem kratkoročne kredite, saj nam nemški vzgled kaže nemirnost kratkoročnega kapitala, ki prvi beži iz dežele. Ze leta 1929 je bilo gibanje kapitalov za nas neugodno, kajti zabeležiti smo morali znaten odtok kapitala. Dočim je v letih 1926 znašal prebitok donosa kapitalov 508 milj. dinarjev, se je ta svota povečala za 1.150 milj. Din v l. 1927, v l. 1928 pa celo na 1.488 milj. dinarjev. Naša kapitalna bilanca je bila dotlej znatno aktivna in je lahko izravnala pasivnost drugih bilanc. Leta 1929 pa je postala naša kapitalna bilanca pasivna za znesek 462 milj. Din. V l. 1930 se je pasivnost povečala. Stanje v letu 1931 je bilo v splošnem neugodno, ker smo radi bančne krize na Dunaju izgubili mnogo inozemskih kreditov, deloma tudi radi splošne negotovosti. Zaradi svetovne gospodarske krize se tudi naša trgovina ni ugodno razvijala in je bila trgovinska bilanca pasivna v večji meri kot lani. Nadalje nam je zelo škodovalo Hooverjevo praznovallno leto. Nasprotno pa mbramo zabeležiti ugodno dejstvo v kapitalni bilanci: 7% mednarodno stabilizacijsko posojilo v zlatu iz l. 1931. Nadalje je Narodna banka vzela že več kratkoročnih kreditov, katere je porabila za vzdrževanje stabilizacije dinarja.

Preiskujoč vzroke pasivnosti naše kapitalne bilance za 1929 in dalje moramo ugotoviti, da so se razmere v državah, odkoder je prihajal dotok kapitala k nam, temeljito izpremenile.

Ze v letu 1929 se je začelo kazati v severnoameriških združenih državah, da inozemska posojila nazadujejo. Samo v letu 1928 so izvozile: Unija, Anglija in Francija poldrugo do dve milijardi dolarjev kapitala. Istočasno je Nemčija uvozila kapitala nad milijardo dolarjev. Preokret je nastopil kot omenjeno v l. 1928. Še v prvi polovici leta 1928 so znašale inozemske emisije v Uniji 842 milj. dolarjev, v drugi polovici leta pa so padle na 409 milj. dolarjev. Po podatkih Društva narodov (*Le Cours et les phases de la depression economique mondiale*, Geneve 1931, str. 225) se je presežek uvoza kapitalov od l. 1928 na 1929 spreminil v presežek izvoza kapitalov v naši državi, Danski in na Japonskem. Nasprotno je Kanada, ki je bila še l. 1928 izvoznica kapitala, postala 1929 uvoznica kapitala. V Nemčiji je znašal uvoz kapitala l. 1928 1.017 milj. dolarjev, l. 1929 pa samo še 567 milj. dolarjev. Možnosti najetja inozemskih posojil so se zelo zmanjšale. Zato vidimo že l. 1928, da smo najeli posojilo pri Švedih, ne pa pri Amerikancih. V letu 1931 pa je postala edini kapitalni trg Francija, ki je doslej že emitirala lepo svoto inozemskih posojil,

posebno zavezniškim državam, med njimi naši državi v znesku 675 milj. francoskih frankov. Brez dvoma je, da danes v Evropi edino Francija lahko daje posojila, ki so jih vse države tako potrebne in je morala celo ponosna Anglija priti v Paris po denar za zaščito funta šterlinga. Seveda je pri tem neizogibno, da Francija zahteva tudi politične garancije. Naš denarni trg se je pa tudi bistveno spremenil in izgledi za kako notranje posojilo so minimalni.

Na drugi strani pa smo opazili, da smo začeli dobivati v državo vedno večje vsote naših dolarskih papirjev. Pri tedanjem stanju našega denarnega trga je bilo razumljivo, da so visoki renditi in dolarska veljava privabili mnogo ljudi k nakupu teh papirjev, posebno, ko so v začetku leta 1930 začeli notirati na naših borzah. Nakup dolarskih papirjev je bil prost in posledica tega nakupa je bila nekak beg kapitala v inozemstvo, kajti prosti nakup dolarskih papirjev je omogočal tudi njih prodajo in s tem izvoz kapitala. Na drugi strani pa je bil naš denarni trg zmožen večje absorpcije, kar se je deloma pokazalo pri emisiji delnic Agrarne banke in tudi še celo letos 7% stabilizacijskega posojila. Istočasno kot smo zabeležili nakupe dolarskih papirjev, pa smo opazili tudi drugo, s tem v zvezi stoječe dejstvo, da so se začele znatnejše investicije v nepremičnine, ker je ponehala nervozna psihoza glede stalnosti valute, obenem pa je bila posledica tudi neka skrb za bodočnost valute (stabilizacija na sedanjem ali nižjem nivoju itd.), zato so se zdele najbolj prikupne realne vrednosti.

Lahko na vsak način rečemo, da marsikdaj nakupi dolarskih papirjev niso bili izvršeni radi njih ugodnih renditov, pač pa zaradi plodonosne naložbe kapitala v inozemstvu. Seveda to ne velja za slovenske posestnike teh papirjev, katere so vodile predvsem renditne kalkulacije in so smatrali papirje za stalno naložbo. Sicer pa je o teh stvareh težko popolnoma utemeljeno pisati, ker je nemogoče pregledati vse vplive. Poleg tega je vse skupaj stvar osebnega tolmačenja.

Dejstvo je, da smo radi neugodnih razmer na svetovnem denarnem trgu v letih 1929 in 1930 nehali z najemanjem posojil na teh trgih in da smo prišli do delnega izvoza kapitala. Nasprotno pa smo opazili v letu 1931 nekaj več dotoka novega kapitala, ker smo se obrnili na francoski denarni trg. Istočasno so se tendence odtoka kapitala deloma povečale zaradi vrnitve inozemskih kreditov, nasprotno pa je direktni izvoz kapitala (n. pr. za dolarske papirje) postal prav majhen in nepomemben.

Skupno je naša plačilna bilanca izgledala za zadnja leta sledeče (vse v milijonih dinarjev):

		Tekoči predmeti:				
		blago	zlato	div. obr.	razno	skupaj
1926	kredit	8.025	—	3	2.800	10.828
	debet	8.769	8	905	1.599	11.281
	bilanca	— 744	— 8	— 902	+1.201	— 453
1927	kredit	6.578	—	8	2.923	9.509
	debet	8.374	8	1.145	1.302	10.829
	bilanca	—1.796	— 8	—1.137	+1.621	— 1.320
1928	kredit	6.638	—	2	2.741	9.381
	debet	8.818	4	1.166	944	10.932
	bilanca	—2.180	— 4	—1.164	+1.797	— 1.551

		blago	zlato	div. obr.	razno	skupaj
1929	kredit	8.159	—	2	3.466	11.627
	debet	8.690	5	1.269	939	10.903
	bilanca	— 531	— 5	—1.267	+2.527	+ 724

Kapitali:

		dolgoročni	kratkoročni	skupaj	skupno
1926	kredit	759	660	1.419	12.247
	debet	461	450	911	12.192
	bilanca	+ 298	+ 210	+ 508	+ 55
1927	kredit	1.959	416	2.374	11.883
	debet	520	753	1.224	12.053
	bilanca	+1.439	— 337	+1.150	— 170
1928	kredit	1.369	723	2.092	11.473
	debet	283	321	604	11.536
	bilanca	+1.086	+ 402	+1.488	— 63
1929	kredit	1.906	100	2.006	13.633
	debet	1.078	1.390	2.468	13.371
	bilanca	+ 828	—1.290	— 462	+ 262

Pričakovati bi bilo, da se obe strani ujemate, vendar to ni slučaj. Že D. N. pravi v svoji publikaciji, da iz same plačilne bilance ni razvidno, kje je iskati razloge za to: ali v nedostatkih podatkov za kreditno ali debetno stran. Vsekakor pa je treba vpoštevati, da so vsi ti podatki v marsičem cenitve, kar je pri nas zlasti težko pri premajhnem zanimanju za statistiko in sploh za gospodarske probleme.

Končno kaže ta tabela, da je bila naša bilanca takozvanih tekočih predmetov doslej, do l. 1929, pasivna, tega leta pa je postala aktivna. Nasprotno pa je to leto postala naša kapitalna bilanca pasivna, dočim je bila prejšnja leta aktivna. To se vjema z našimi uvodnimi izvajanji. Ker je tudi v letu 1930 in 1931 bila za nas kapitalna bilanca neugodna, razen če vpoštevamo donos stabilizacijskega posojila, je treba gledati na aktiviranje bilance v takozvanih tekočih predmetih. Tudi tu imamo deloma zabeležiti poslabšanje bilance radi splošne svetovne gospodarske krize. Zato se bi morala vsa naša gospodarska politika usmeriti na aktivnost postavke v blagovnem in storitvenem prometu, kjer je lažje doseči uspehe, kakor pa v aktiviranju kapitalne bilance, ki bo morala biti še dolgo pasivna.

J. KAISER

GOSPODARSTVO IN FISKALNA OBREMNITEV

Davek na poslovni promet

Davek, proti kateremu so se gospodarski krogi vsa povojna leta borili je — davek na poslovni promet.

Davek na poslovni promet je v davčno-finančni zgodovini jako star. Že v stari dobi so ga imeli Grki in Rimljani, v 14. stoletju pa ga je uvedla Francija, ker ji redni državni dohodki niso zadostovali za kritje velikih vojnih stroškov.

Po vojni je bil uveden davek na poslovni promet kot neposredna posledica svetovne vojne v vseh zapadno-evropskih in drugih državah.

V naši državi je bil najprvo uveden pod imenom davek na poslovno obrt in sicer z državnim proračunom za leto 1920/21.

Pogled na efekt tega davka nam pokaže sledečo sliko: Pobralo se je davka na poslovni promet:

1922: 98,672.741 Din	1925: 222,176.015 Din	1928: 214,390.216 Din
1923: 165,090.479 Din	1926: 181,579.590 Din	1929: 205,000.000 Din
1924: 191,461.730 Din	1927: 185,500.384 Din	1930: 203,000.000 Din

Po tem izkazu se je davek v iznosu leta 1930 napram letu 1922 zvišal za 105·9%.

Monopoli

Med državnimi dohodki tvorijo jako važno postavko monopolski dohodki, ki obremenjevalno vplivajo na gospodarstvo in narod.

Kakor pri neposrednih davkih, tako opažamo tudi v monopolskih dohodkih ogromen porast v razdobju poslednjih desetih let.

Monopolski dohodki so znašali:

1./1. 1919—31./5. 1920:	Din	173,266.095·46
1./6. 1920—31./5. 1921:	Din	595,244.868·56
1./6. 1921—31./12. 1921:	Din	551,050.180·13
1./1. 1922—31./7. 1922:	Din	785,396.611·19
1./8. 1922—30./6. 1923:	Din	1.764,775.197·42
1./7. 1923—31./3. 1924:	Din	1.929,869.970·99
1./4. 1924—31./3. 1925:	Din	2.936,096.438·41
1./4. 1925—31./3. 1926:	Din	3.085,162.139·53
1./4. 1926—31./7. 1927:	Din	3.119,584.287·27
1./4. 1927—31./3. 1928:	Din	3.121,593.078·98
1./4. 1928—31./3. 1929:	Din	3.082,943.979·21
1./4. 1929—31./3. 1930:	Din	3.658,396.811·23

Monopolski dohodki so torej porastli od Din 173,266.095·46 v letu 1919/20 na Din 3.658,396.811·23 v proračunskem letu 1929/30, to je za Din 3.485,130.715·77 odnosno za 2011%.

Monopolski dohodki se stekajo iz monopola na tobak, petrolej, vžigalice, cigaretnega papirja, soli, taksnih znamk in saharina.

V poslednjih dveh proračunskih letih so znašali dohodki:

Od tobaka:		Od cigaretnega papirja:
1928/29: Din 1.667,182.468·—		1928/29: Din 141,318.959·21
1929/30: Din 1.702,319.774·64		1929/30: Din 142,941.554·44
Od petroleja:		Od soli:
1928/29: Din 147,763.473·68		1928/21: Din 228,418.507·95
1929/30: Din 157,698.373·—		1929/30: Din 229,468.539·59
Od vžigalic:		Razni dohodki:
1928/29: Din 123,956.696·70		1928/29: Din 141,318.959·21
1929/30: Din 136,761.039·08		1929/30: Din 142,941.559·44

Na taksnih znamkah so znašali državni dohodki v proračunskem letu 1928/29: Din 583,403.894·31. Neznaten je bil v tem letu dohodek iz monopola na saharin, ki je znašal le Din 382·43.

Med monopoli povzročajo v gospodarstvu občutno breme zlasti takse, pa se zato ob vsaki priliki poudarja potreba po reviziji taksnega zakona, odnosno uveljavi novega zakona o taksah.

Carine

Važno postavko v državnih dohodkih tvorijo nadalje tudi carine.

Carine ločimo v glavnem v uvozne in izvozne carine. Glede carinske politike vobče, vlada v trgovskih vrstah naziranje, naj se uvozne carine znižajo, medtem ko zagovarja naša domača industrija obratno stališče. Iz narodno-gospodarskega vidika pa je brezdvomno potrebna uvozna-zaščitna carina, da se s tem zaščiti domačo industrijo, ki ima vse naravne pogoje za svoj razvoj.

Carinske dohodke in njih porast kaže nazorno sledeči pregled:

Dohodki na uvozni in izvozni carini:

1919:	Din	89,584.194—	1925:	Din	1.759,650.612—
1920:	Din	325,520.335—	1926:	Din	1.704,147.694—
1921:	Din	599,366.429—	1927:	Din	1.656,833.681—
1922:	Din	883,996.221—	1928:	Din	1.624,939.765—
1923:	Din	1.432,126.682—	1929:	Din	1.518,533.715—
1924:	Din	1.365,932.550—	1930:	Din	1.499,276.671—

Od teh celokupnih svot je odpadlo v posameznih letih

na uvozno carino:			Na izvozno carino:		
1919:	Din	68,698.921—	1919:	Din	20,885.373—
1920:	Din	160,081.203—	1920:	Din	165,439.132—
1921:	Din	427,050.496—	1921:	Din	172,315.933—
1922:	Din	760,453.907—	1922:	Din	123,542.314—
1923:	Din	1.079,051.416—	1923:	Din	353,075.266—
1924:	Din	1.150,405.235—	1924:	Din	215,527.315—
1925:	Din	1.581,354.657—	1925:	Din	178,295.955—
1926:	Din	1.656,488.140—	1926:	Din	47,659.554—
1927:	Din	1.623,843.830—	1927:	Din	32,989.851—
1928:	Din	1.597,456.345—	1928:	Din	27,483.420—
1929:	Din	1.504,378.542—	1929:	Din	14,155.173—
1930:	Din	1.495,983.604—	1930:	Din	3,293.067—

Iz zgorajšnjega pregleda o carinskih dohodkih in njih porastu sledi, da so se ti državni dohodki zvišali od 89,584.194 Din v letu 1919 na 1.499,276.671 Din v letu 1930, to je za ca. 1500%.

Uvozne carine kažejo ogromen porast, kar je posledica zvišanega uvoza in zvišanja uvoznih carin na posamezne vrste blaga. Kaže nam pa ta povišek ob podrobnejšem proučevanju našega uvoza tudi, da se uvaža v velikih množinah blago, ki ga v zadostnih količinah in dobri kvaliteti izdelujemo doma, kar gotovo ni v korist našemu narodnemu gospodarstvu.

Izvozna carina kaže nasprotno veliko nazadovanje, saj je dohodek padel od 178,295.955 Din v letu 1925 na le 3,293.067 Din v letu 1930. Ta padec izvozne carine je najživejši dokaz, da se naše narodno gospodarstvo v minulih letih ni moglo razviti, vsaj v onih strokah industrijske in trgovinske delavnosti, ki bi dopuščale in omogočale carino na izvoz.

Trošarine

Neposrednim davkom in drugim obremenitvam najrazličnejših oblik, se pridružujejo v splošni fiskalni obremenitvi tudi trošarine.

Trošarina je davek, ki obremenjuje neposredno producenta in trgovca ter posredno konzumenta in je eden izmed onih faktorjev, ki obremenjevalno vpliva na kupno in prodajno ceno.

Trošarine so tudi one, ki so tako v državnih, kakor samoupravnih davščinah povzročale v vrstah gospodarskih krogov vsa povojna leta mnogo zmede, nezadovoljstva in ogorčenja.

Trošarine globoko posegajo v naše gospodarstvo. V času konjunktore se je moglo trošarine utrpeti, danes pa, ko je trgovčev zaslužek minimalen, ko ovira trgovino ostra konkurenca in vlada borba za odjemalce, so poleg drugih dajatev postale vedno višje trošarine, težko breme. V nekaterih strokah, kakor n. pr. v vinogradništvu je visoka trošarina eden izmed važnih razlogov zastoja.

Državne trošarine so tvorile v vseh povojnih letih važen vir državnih dohodkov.

V posameznih proračunskih letih se je pobralo v vsej državi državne trošarine:

1923:	Din 592.000.000—	1927:	Din 710.324.263—
1924:	Din 587.201.864·66	1928:	Din 750.000.000—
1925:	Din 743.048.527·48	1929/30:	Din 927.912.329·04
1926:	Din 786.000.000—	1930/31:	Din 872.448.695·41

Kakor smo rekli, je trošarina močno prizadela alkoholne pijače.

Kako je plačevala Slovenija državne trošarine na alkoholne pijače, vino, pivo, žganje in špirit, sledi iz naslednjega pregleda:

Državna trošarina na vino:

1926:	11·9 milj. Din
1927:	10·3 milj. Din
1928:	9·4 milj. Din
1929:	23·1 milj. Din

Na žganje:

1926:	1·6 milj. Din
1927:	1·6 milj. Din
1928:	1·0 milj. Din
1929:	3·5 milj. Din

Na pivo:

1926:	7·2 milj. Din
1927:	3·5 milj. Din
1928:	1·0 milj. Din
1929:	6·8 milj. Din

Na špirit:

1926:	7·0 milj. Din
1927:	10·6 milj. Din
1928:	7·7 milj. Din
1929:	5·0 milj. Din

Skupno torej za vse štiri vrste alkoholnih pijač:

1926:	27·7 milj. Din	1928:	19·1 milj. Din
1927:	26·0 milj. Din	1929:	38·4 milj. Din

Trošarine so v naši fiskalni politiki neurejeno poglavje. Na eni strani pobira trošarine država, na drugi strani pa jih uvajajo samoupravna telesa. Zato je neobhodno potrebno, da se vprašanje trošarin zakonskim potom uredi z zakonom o financiranju samouprav. Treba uvaževati, da predstavljajo državne in samoupravne trošarine, o katerih bomo še podrobnejše razpravljali, breme, ki je znašalo n. pr. leta 1926 skupno 1.039.000.000 Din, 1928 pa 1.111.000.000 Din.

(Nadaljevanje prihodnjič)

D. P.

SVETOVNA TRGOVINA V LETIH 1929 IN 1930

Ne tako izčrpna, kakor je statistika vrednosti, pa je statistika količin. Tako velike države ne objavljajo podatkov o količinah svoje zunanje trgovine, med njimi Anglija, Kanada, Indija, Kitajska, britska Malaja itd. Zato statistike količin niso tako kompletne kakor statistike vrednosti. Tako podaja že večkrat navedena študija o svetovni trgovini od leta 1927 do 1929 te-le podatke o količinah:

število držav		v milj. met. ton		
		1927	1928	1929
Uvoz	48	392·2	406·6	—·—
Izvoz	49	386·8	400·1	—·—
Uvoz	33	312·0	322·1	348·1
Izvoz	35	288·6	296·0	317·6

Za leto 1928 je torej na razpolago statistik iz ca. 50 držav, ki so obvladale skoro 70% vse svetovne trgovine, za 1929 pa je na razpolago samo za 33, oziroma 35 držav, ki so obsegale skoro 50% vse svetovne trgovine. Seveda je pri vsem tem treba še vpoštevati, da so nekateri predmeti šteti samo po komadih, ne pa tudi po njih efektivni teži.

Zanimivo je, da prirastek po teži od 1927 na 1928 skoro odgovarja prirastku vrednosti: 3·7 za uvoz in 3·4% za izvoz, oziroma 3·6% za uvoz in izvoz enako.

Gospodarska kriza leta 1930 in svetovna trgovina

Že prej omenjeno poročilo za leta 1927—1929 ugotavlja, da je bilo leto 1929 v svetovni trgovini najboljše. Že leto 1930 pa izkazuje velik padec svetovne trgovine. Padec je tako znaten, da je večji kakor padec cen, tako, da se je gotovo zmanjšal tudi volumen zunanje trgovine. Kajti cene industrijskih proizvodov so padle manj kakor cene sirovin. Za leto 1930 imamo že sestavljene podatke o svetovni trgovini 48 držav, kakor jih je objavila revija »Wirtschaft und Statistik« po posameznih četrletjih) prim. št. 9, 15, 21, iz leta 1930 in 3, 9 iz leta 1931).

Ta statistika obsega podatke za 48 držav, ki so obsegale 7 osmim svetovne trgovine. Padec za leto 1930 znaša 19·6%. Ta padec je predvsem pripisovati velikemu padcu cen, ki je nastopil na vseh svetovnih trgih lani. Tako je znašal indeks cen v veletrgovini po Board of Trade (Anglija) za 12·4%, Bureau of Labor (Unija) pa 10·5% manj kakor leta 1929. Zato je treba tudi ugotoviti, da je moral nazadovati tudi obseg zunanje trgovine, kar je ceniti na približno 7—9%. Kakor ugotavlja revija sama, je največji padec bil v izvenevropskih državah. Zato je razumljivo, da je delež Evrope na svetovni trgovini narastel, saj ga ceni že Društvo narodov na 58% mesto 52% v letu 1929.

Zanimiva je razdelitev po skupinah (v milijardah mark):

		1929	1930	
25 evropskih držav	uvoz	80·5	69·0	— 14·3%
	izvoz	65·5	55·8	— 14·8%
23 izvenevropskih držav	uvoz	51·6	38·3	— 25·7%
	izvoz	55·7	40·6	— 27·2%

Pri evropskih državah je torej uvoz bolj padel kakor izvoz. To je samo prividno, ker tvori gros evropskega izvoza izvoz industrijskih izdelkov, ki so v ceni manj nazadovali kakor agrarni proizvodi in sirovine, katere Evropa najbolj uvaža. Poglejmo samo Nemčijo, katere trgovinska bilanca je od 1929 na 1930 zvišala svojo aktivnost od 36 milijonov mark na 1.640 milijonov mark. Pod posebnimi pogoji se je razvijala ruska trgovina. Tako ruski uvoz kakor izvoz sta v letu 1930 znatno narasla. Na eni strani je namreč Rusija v svrhu izvedbe ogromnega petletnega načrta morala uvažati izredno veliko fabrikatov za instalacijo svoje nove

industrije, na drugi strani pa je morala zato, da dobi potrebne devize, forsirati svoj izvoz na kakršenkoli način, tako da so se začele množiti pritožbe o ruskem dumpingu. Ruski uvoz je narasel za 20%, izvoz pa za 12%. Poleg Rusije je uspelo Španiji (radi padca pezete in inflacije) zvišati svoj izvoz. Neznatno je narasel tudi uvoz in izvoz Litve. Vse druge evropske države pa izkazujejo padec svoje zunanje trgovine. Najbolj je padla zunanja trgovina naslednjih držav: Nemčija, Anglija, Italija, Francija, Holandija, Belgija-Luksemburg in Češkoslovaška. Največji padec uvoza izkazuje Bolgarija za 44%, izvoz pa je najbolj padel v Angliji za 21·8% in v Italiji za 20·6%. Najmanj je nazadoval uvoz Norveške 0·4%, ter izvoz Romunije 1·7%.

Položaj evropske trgovine nam lepo ilustrirajo podatki o razdelitvi zunanje trgovine 18 držav. Uvoz sirovin je padel za 20·1%, hranil za 14·1%, izvoz fabrikatov za 15·3%, sirovin za 19 in hranil za 10·8%. To so podatki po vrednostih leta 1930. Po vrednostih leta 1929 pa je uvoz sirovin padel za 5·4%, hranil je celo narasel za 0·1%, nasprotno pa je izvoz fabrikatov padel samo za 4·2%, sirovin za 1·3% in izvoz hranil se je celo povečal za 1·1%.

Izvoz izvenevropskih držav je bolj padel kakor uvoz, zato se je pasivnost njih bilanc zvišala. Uvoz je nazadoval pri vseh državah, edino izvoz Palestine in Alžera je narasel (zaradi dobre letine). Največji padec uvoza izkazuje Brazilija 39·4%, Avstralija 38·9%. Izvoz pa je najbolj padel v Argentini za 43·8%, v Čile za 42·8% in v francoskem Maroku za 41·5%. Najmanjši padec izkazuje pri uvozu Alžer in Palestina, pri izvozu pa Urugvaj (6%) in Sirija 11%.

Pri nazadovanju izvoza prekomorskih držav odpadejo skoro tri četrtine na sirovine in hranila, dočim gre le ena četrtina na fabrikate.

Pregled po posameznih državah kaže, da je lani nemški izvoz presegel angleškega za ca. 400 milijonov mark, kajti nemški izvoz je lani nazadoval samo za 10·7%, angleški pa za 21·8%. Skupno je znašal nemški izvoz leta 1929 13·5 milijarde mark, angleški 14·9 milijarde, leta 1930 pa je nemški izvoz padel na 12 milijard, angleški pa na 11·6 milijarde. Skupno je znašala lani nemška zunanja trgovina 22·4 (1929 26·9) milijarde mark, angleška pa 31·1 (37·6) milijarde mark. Nadalje je bila doslej na prvem mestu v svetovni trgovini Unija, ker je bil njen izvoz na prvem mestu, dočim je bila po uvozu na prvem mestu Anglija. Ker je zunanja trgovina Unije bolj padla kakor angleška, je tako prišla Anglija na prvo mesto. Glede izvoza zavzema sicer prvo mesto še Unija, kar se pa tiče celokupne zunanje trgovine, je Anglija sedaj na prvem mestu. Kajti lani je angleška zunanja trgovina znašala 31·1 milijarde mark, zunanja trgovina Zedinjenih držav pa 29 milijard mark. Kajti v letu 1930 je v primeri s 1929 padel ameriški uvoz od 18·2 na 13·1 milijarde mark, izvoz pa od 21·7 na 15·9 milijarde.

Nadalje je italijanska zunanja trgovina padla v večji meri kakor belgijsko-luksemburška: Italija 1930 6·5, 1929 8·1 milijarde, Belgija-Luksemburg 1930 6·7, 1929 7·9 milijarde mark. Tako je Belgija prehitela Italijo.

Podatkov o količini svetovne trgovine še ni mogoče dobiti za 1930. Pač pa smo sestavili na podlagi statistik, objavljenih v Statističnem letopisu Društva narodov tele podatke za 26 držav (od teh je evropskih 19, ostale so izvenevropske):

	1929	1930
uvoz	325·5 milj. ton	290·8 milj. ton
izvoz	242·8 milj. ton	242·2 milj. ton

Omenjene in vpoštevane države so tvorile leta 1929 po vrednosti 41·74% vse svetovne trgovine. Med njimi je tudi Rusija. Če izvzamemo Rusijo, ki dela pod posebnimi pogoji, je bila slika svetovne trgovine sledeča:

	1929	1930
uvoz	323·8 milj. ton	288·2 milj. ton
izvoz	230·2 milj. ton	223·3 milj. ton

Ta statistika veliko lepše kaže nazadovanje svetovne trgovine, posebno pa izvoza, kajti po vrednosti sirovine v izvozu ne igrajo take vloge kakor po teži. Zato je izvoz tako malo nazadoval, ker je v glavnem nazadovala cena in so morali producenti, da nadoknadijo padec cen, izvažati večje količine, kjer se je pač dalo.

Slika svetovne trgovine v letu 1930 je naslednja:

uvoz	1930	107·3 milijarde mark	1929	132·1 milijarde	— 18·7%
izvoz	1930	96·4 milijarde mark	1929	121·2 milijarde	— 20·5%
promet	1930	203·7 milijarde mark	1929	253·3 milijarde	— 19·6%

In leto 1931?

Kakor so bili že nezadovoljivi rezultati svetovne trgovine v l. 1930, tako se je padec svetovne trgovine nadaljeval. Niso padale samo cene. Tudi obseg zunanje trgovine se je stalno zmanjševal. Tako nam je za leto 1931 računati s še večjim nazadovanjem svetovne trgovine kakor za 1930. Že doslej objavljeni podatki raznih večjih držav kažejo veliko redukcijo zunanje trgovine. Napačno pa bi bilo iz tega sklepati (pa tudi iz drugih dogodkov) na konec svetovnega gospodarstva. Res je sicer sedanja kriza največja v zgodovini našega človeškega gospodarstva, toda svetovno gospodarstvo ni samo fikcija, ampak nekaj, kar je obstojalo že tisoč let in bo moralo nujno obstojati še dalje. Da je do takih mnenj prišlo, je pripisovati v sedanji dobi tendencam, ki hočejo vsako državo (najbolj iz imperialističnih vzrokov, pa tudi iz nacionalnih in drugih) napraviti za avtrakično. To pa je mogoče n. pr. le v Uniji, Rusiji itd., dočim drugje ne kaže drugega kakor združitev več gospodarskih enot v eno večjo: Panevropa.

PETER ŠILEC

ŠE NEKAJ TRGOVSKIH NAČEL

Tretje* Cassonovo načelo se glasi: »Cena je vsota stroškov in dobička«. Ne smemo pozabiti, da je vsako delo vredno plačila, da ima vsaka reč svojo ceno. A kaj je cena? Kako se določa? Približno ali natančno po računih, svojeglavno ali z raznimi oziri, morda z vedno istim odstotkom

* Glej št. 6 in 7 »Trg. Tovariša«!

dobička ali pa individualno po kupovalcih ali tako, kakor zahteva naš trenutni položaj?

Gotovo je, da določati prodajno ceno ni lahka, nego zelo zamotana operacija. Treba je upoštevati nakupno ceno, davek, carino, dovoz, obrestno mero, domačo režijo, konkurenco, položaj na trgu in morda še kaj razen primernega dobička. Zakaj trgovati brez dobička nima smisla, trgovati z izgubo pa se pravi siliti v polom. Trgovanje temelji na dobičku, ne pa na zamenjavanju robe brez koristi. Trgovina ni javnokoristna ali socialna institucija kakor so železnice, pošte, državni in samoupravni uradi, ki delajo zavedno z izgubo, katero jim pokrivajo razni davki in razne doklade. Britska poštna in brzojavna uprava n. pr. ima vsako leto okoli milijona funtov šterlingov izgube. Tako je po vseh državah. In tako je z malone vsemi podjetji držav in občin: odjemalci plačujejo le del troškov, vsi davkoplačevalci pa morajo plačevati ostanek. Zato pameten trgovec niti ne poizkuša konkurirati s cenami državnih in občinskih podjetij.

Žal, da trgovec, ki pritiska cene, vendarle ni več izjema. Včasih ima uspeh, navadno pa propade. Izkuša se reševati s tem, da obenem navija ceno pri drugi robi, da pokriva izgubo na prvi. Toda to slepomišljenje se mu kmalu maščuje. In tak trgovec je kmalu v stečaju (konkurzu).

Casson pripoveduje: Pred leti sem imel priliko govoriti s siromakom, ki je ribaril na obali St. Augustine v Floridi. »Oh,« mi je pravil, »saj nisem bil zmerom tak revež. Imel sem parniček, s katerim sem prevažal potnike po reki St. Johns od Palatke do Jacksonvilla. Moji konkurentje so zahtevali po 300 dolarjev od osebe, jaz pa le po 100 dol. Da ste le videli to množico, gospod, ki se je gnetla na mojo ladjo! Ako bi bil moj parnik samo nekoliko večji, pa bi bil vzdržal. Tako pa so bili moji troški previsoki. Nekega dne si je premogar, ki me je zalagal, izposloval stečaj, in ladjo sem izgubil!«

To je preprosta, a večno ista povest človeka, ki pritiska cene. Nekaj časa demoralizira svojo stroko, uničuje konkurente, naposled pa propade še sam.

Ne začni prodajati nobene stvari, preden nisi skrbno in natančno zračunal prav vseh nabavnih troškov. Nato pa iz previdnosti priračunaj še mal odstotek za nepričakovane troške. Potem šele pribij primeren dobiček in končno določi prodajno ceno. Kdor ravna drugače, škoduje sebi in svoji stroki.

Cene so redkokdaj previsoke, pravi Casson. Že naš naravni instinkt, želja, da bi robo prodali, nas sili, da postavljamo navadno cene prenizko. Nikoli pa ne smemo pozabiti, da je naša prva dolžnost, da ščitimo lastne interese in da nam občinstvo ne plača nikdar višje cene kakor jo zahtevamo. Publika nima glede cen nobene vesti ter ji je obstanek ali neobstane tega ali onega trgovca deveta briga.

Izrodki reklame pri razprodajah so vzrok, da nastajajo v prodajnih cenah zmede. Hotoma so nekateri navadili občinstvo, da leta za najnižjimi cenami. A cena ni najvažnejša, nego kvaliteta in prava kupna vrednost. Občinstvo ve prav malo o resnični vrednosti robe, kupuje malovredne reči za visoko ceno in hoče mnogovredne za nizko ceno.

Četrta Cassonova resnica se glasi:

Preobilica robe zmanjšuje ceno, nedostatek robe pa jo zvišuje. Prava vrednost robe bi morala biti vedno razvidna iz cene. Pa ni, ker vlada na vseh trgih kaos cen in ker cene soodločajo redkost robe, navade in okus občinstva, torej moda. Nikoli ne določajo cen le strokovnjaki.

Casson piše: Po mojem mnenju je najcenejša stvar na svetu časnik, ki ga dan za dnem dobivamo za smešno nizko ceno. Popolnoma neizobražen in neumen nosač — torej pravzaprav le par nog in par rok — nosi kovčeg z voza v vlak. Za to dobiva znesek, za kateri si lahko kupuje najmanj štiri najboljše časnike z najvažnejšimi vestmi iz vsega sveta. Nosač prejema za svoje delo previsoko plačilo, ker je premalo vlakov. Ako bi prihajal vlak vsakih pet minut in ako bi mogel nosač vsako uro postreči dvajseterim potnikom, bi nosačev zaslužek kmalu padel na četrtino sedanjega zaslužka.

„L. 1860 so v Newyorku veljale »Times«, »News« in »Post« še 10 centov. Časniški kolek in davek na inerate pa sta bila odpravljena. Hoo je izumil stroj, ki lahko natiska vsako uro 120.000 izvodov. S tem je bilo pocenjenje časnikov omogočeno in konkurenca je nato cene še bolj znižala.

Preobilje pocenjuje, redkost podražuje. Marsikaka trgovina je propadla, ker podjetnik ni uvaževal te resnice.

Zgodi se, da naskoči stavbišče s 500 parcelami več tisoč kupcev. Cene rastejo. Čim več je kupcev, tem bolj se dvigajo cene parcel. Ako se pa število kupcev zniža, pade tudi cena. Polagoma se izravna in končno je le toliko kupcev kolikor je parcel; ako je kupcev še manj, pa cene naglo padajo. Nikoli ni torej stvar sama, ki utemeljuje ceno. Čas in izvor soodločata. Četrť funta jagod velja v juniju 3 cente, o božiču pa 3 dolarje. Slike in umetnine — originali — imajo poljubno visoko ceno; original je pač zmerom le eden.

Septembra 1914, takoj po vojni napovedi, je modna trgovina Wanamaker v Newyorku objavila, da se ji je posrečilo dobiti iz Pariza nekaj ducatov toalet. Tvrdka je dala razglasiti, da je Paul Poirer pozvan pod puško, da je Worth svoj salon zaprl in da je od onod mogla dobiti le eno samo toaleto. Anonsa je učinkovala kakor čarodejstvo: naslednjega dne je 10.000 dam naskočilo trgovino Wanamaker, da vidi edino Worthovo toaleto...

Ako hočeš, da bodo ljudje po robi hrepeneli, je ne smeš prodajati preveč ceno in v masah. Vsakdo ve, da so brezplačne razstave brez posetnikov. To je zelo važno dejstvo za trgovsko prakso.

Ako bi bil jaz angleški kralj — piše Casson — in bi hotel odpraviti plemstvo, bi števila lordov nikakor ne zmanjšal, nego nasprotno, imenoval bi 10.000 novih lordov. Nič bi ugleda in moči plemstva ne uničilo hitreje.

Isto je z redovi. Dokler so nosili rede le prav izjemni ljudje za resnične zasluge in vrline, so imeli redovi visoko ceno v družbi. Ko so jih začeli razdeljevati v tisočih osebam, ki jih javnost ne priznava niti zaradi zaslužnosti zaradi posebnih vrlin, je cena redom padla.

Ta resnica velja tudi za vsakdanje življenje in zlasti za trgovinstvo. Roba mora imeti poseben značaj, izložba svojo izrazito podobo. Česar je preveč, nihče ne mara.

Preobilje izpremeniti v redkost, to je posebna umetnost, ki jo znajo redki trgovci in tovarnarji. Redkost dosežajo z obilno prodajo, obilno

prodajo pa s tem, da znajo dati svoji robi poseben ugled, posebno znamko, novo ime, novo uporabno svrho...

Zvišano popraševanje po robi vzdržuje cene visoko, a zmanjšuje troške produciranja. Ceneje je fabricirati 10.000 polnilnih peres kakor le deset. Dobra propaganda se ne le sama plačuje, nego prinaša še velik dobiček.

Zmotno je mnenje, da občinstvo samo ve, kaj hoče. V resnici je treba publiko v vseh rečeh poučevati, vzgajati in voditi. Ne zadošča, da ustvariš najboljšo reč, nego jo moraš tudi znati ponuditi, vzbujati zanjo zanimanje in hrepenenje.

Ko je Mac Cormick izumel prvo praktično mašino za žetev, je bilo treba sedemnajst let, preden je prodal prvih 100 takih strojev. Kmetje so namreč rajši uporabljali srpe in kose. Novemu stroju niso zaupali. Treba je bilo torej še mnogo reklame in vidnih izkušenj, razstav i. dr.

Ako je robe preveč, sta dve sredstvi, da se cena vzdrži: uničenje dela zalog ali povečanje konsuma. Prvo sredstvo je nespametno, drugo pa pametno. Konsum pomnožiš s krepko reklamo in z izboljšano metodo v razstavljanju in prodajanju.

Casson pravi: Mnogi fabrikantje tožijo zaradi nadprodukcije. Po krivem. Nikdar in nikoli ni nadprodukcije. Desettisoči kupovalcev čakajo vsakršne robe in si ne žele nič boljšega, kakor da jo dobé. Toda vzbuditi moraš njih pozornost. Ne gre za nadprodukcijo, nego za nedostatke v prodajanju. Tak fabrikant pač ni na višku svoje naloge. Ne razume, da se mora kakor njegovo Dati in Imeti tudi trg s svojo produkcijo vzdrževati v ravnotežju.

Peto Cassonovo načelo je:

Kupovalec je oni, ki mu je več za robo kakor za njeno ceno. Ta aksiom govori torej o umetnosti prodajanja.

Prodaja je odvisna od potrebe, popraševanja. Da se to vzbudi, je potrebna reklama, ki izziva smotrno nove želje in nov okus.

Umetnost prodajanja in reklama sta močno dvignila civilizacijo. Še nobeno vseučilišče se ne bavi ž njima in razen šole Sheldon v Londonu ni še nobena višja šola temeljito proučevala umetnosti reklame in prodajanja. Le nemški narodni ekonom profesor Werner Sombart je na berlinskem vseučilišču predaval o bistvu in važnosti reklame, ko se je bil pred leti vrnil s potovanja po največjih trgovskih središčih Amerike.

Umetnost prodajanja in reklama imata skupni cilj: ustvarjati nove »potrebe«. Izumitelj ustvari nekaj novega, fabrikant pa ustvarja to novost čim ceneje in v čim večjih množinah. Naloga trgovčeva — prodajalčeva — je zdaj, da publiko pouči in vzgoji tako, da si dotične novosti želi in jo kupuje.

Toda človeška narava je konservativna, se oklepa starega, običajnega, že preizkušenega in se upira vsem novotarijam. Lažje je delati to in tako, kar in kakor smo delali doslej, kakor delati kaj drugega drugače. Že marsikak tovarnar je propadel, ker je menil, da sega občinstvo samo rado in hitro po novem. Občinstvo obrača novemu hrbet, dokler ga pametna reklama in spreten prodajalec ne prepričata, da je novost tudi dobra ali še boljša kakor staro. »Potrebo« po novem je torej treba šele izzvati in vzgojiti. Sheldon je dejal: »Umetnost prodajati je v tem, da ljudem pri-govarjaš, naj si z nakupom koristijo.« Prodajati se torej ne pravi kupo-

valcu izročati robo, ki jo je zahteval; umetnost prodajanja se začneja šele s prigovarjanjem.

»V istini nima večina naših takozvanih prodajalcev in prodajalk niti pojma o svojem poklicu«, piše Casson. »Ti samo robo prenašajo s polic na mize in spet nazaj. Uporabljajo le svoje oči, roke in noge; ako človek natančno ve, česa si želi, znajo stvar čisto dobro prinesiti. Ako pa kupovalec ne ve dobro, česa mu je treba, ga začno očitajoče pogledovati in bi mu radi glasno povedati, kar si mislijo: »Čemu, za vraga, se nisi odločil, še preden si prišel semkaj?«

Nekatere velike ameriške trgovske hiše so storile usodno napako, da so namesto spretnih prodajalcev namestile nevedne, slabo plačevane mlade deklice, ki se prodajanja niso nikoli učile. Tvrde so mislile, da je mogoče umetnost prodajanja nadomestiti z velikostjo lokalov. Poizkus jim je postal usoden. V prodajalni ni nič bolj potrebno kakor spreten prodajalec.

Večji del kupovalcev obstoja iz žensk. Ženske kupujejo skoraj vse. Ženska kupuje zase, za otroke, za posle, a večinoma odloča tudi za nakup moža. Najvišji zakon umetnosti prodajanja je torej, da pregovoriš ženske, naj kupijo, kar potrebujejo.

Le malo žensk pa ve, kaj potrebujejo, kadar stopajo v prodajalno. Često gredo tja samo, da ogledujejo in primerjajo. Prijetno jim je, da se polagoma odločijo. In rade se dajejo pogovoriti; rade poslušajo, da jim razlagaš razlike v različnih kvalitetah robe. Sploh so pri nakupovanju mnogo pametnejše in spretnejše kakor možje. Vsaka ženska mora imeti »kaj posebnega«. Ako pokažeš ženski navadno blago za običajno ceno, je ne bo nič zanimalo. Ako pa ji praviš, da je blago slučajno izvrstno in dober kup, bo ženska planila nanje. Tako je pač žensko bistvo, ki se mu mora prodajalec prilagoditi.

Inteligentni prodajalec mora kupovalca opazovati. Ko mu predloži robo, je v kupovalcu 30 misli za nakup, a 70 proti nakupu. Prodajalec mora zdaj blago napraviti zanimivo, razlagati posebne razmere, v katerih je blago nastalo ali bilo nabavljeno, in v kupovalcu je že 40 misli za nakup, a 60 proti. Zdaj omeni prodajalec, da je isto blago kupila ta in ta odlična oseba, ker pač le ljudje najboljšega okusa znajo ceniti izredno kvaliteto blaga. In kmalu je večina misli kupovalca za nakup.

Le norci smatrajo tako ravnanje za zvijačo, pravi Casson. V resnici ni nič drugega kakor spretnost in fina tehnika v prodajanju. Lagati ni prav nič treba. Le nespretni varajo in lažejo. Kdor zna stvarno opozarjati na vrednost robe in umeje prigovarjati z razlogi, njemu ni treba biti nepošten.

Razvijati »potrebe« občinstva, ustvarjati javno mnenje, voditi ljudski okus, za vse to je treba mnogo duha in spretnosti. Zakaj ljudje niso neumni in si ne dajo obesiti vsakega šunda. Treba pa jih je opozarjati na novosti in na resnične, ne zlagane prednosti robe in zares skrbeti za korist kupovalca. Zakaj kdor slepari in vara svoje nakupovalce, ugonobi kmalu samega sebe.

Prodajalec je vrtnar, nakupovalec pa je vrt. Treba sejati, da je mogoče žeti. Kakor moraš vrtu pošteno dajati, da na jesen vrt tudi tebi da, tako mora tudi prodajalec pošteno in solidno delati, da se mu delo izplača in poplača. Brez dela pa ni jela; zlasti ne v trgovskem poklicu.

NAŠE GOSPODARSTVO V AVGUSTU 1931

V začetku meseca je izdala Narodna banka (odsek za gospodarske študije) svoje poročilo o položaju našega gospodarstva v drugem četrtletju tega leta, torej za mesece april—maj—junij. Uvodoma, v splošnem pregledu, ugotavlja banka, da je bila zabeležena izvestna tendenca k stabilizaciji v gospodarskem položaju naše države v teku drugega četrtletja 1931. Poslabševanje gospodarske delavnosti izgleda, da prehaja h koncu in zelo dobre perspektive za letino dovoljujejo upanje na izvestno izboljšanje poslov. Seveda ostaja gibanje zunanje trgovine pod vplivom svetovne gospodarske krize, toda na drugi strani dovoljuje serija važnih znakov sklep, da se nahajamo pred izboljšanjem gospodarskih razmer v državi. Dotok državnih dohodkov, razen carinskih dohodkov, je zadovoljiv. Brezposelnost je padla in število insolventne je nižje, kakor v istem času lani. Produkcija premoga se drži na lanskoletni višini, dočim izkazuje železniški promet večje rezultate, kot lani. Učvrstitev cen žita je imela že ugoden vpliv na producente, ki so v prejšnjih letih najbolj trpeli. V izvestnih panogah industrije se kažejo gotovi znaki izboljšanja. Tako poročilo v splošnem delu. Nato prehaja Narodna banka na položaj posameznih industrijskih panog, pa nismo mogli najti v poročilu doslej one panoge, kjer bi se kazali izvestni znaki izboljšanja, o katerih govori poročilo. Pač pa se povsod ugotavlja nadaljnje poslabšanje. Končno tudi ne smemo prevelikega vpliva pripisovati stabilizaciji žitnih cen. Pri tem je namreč treba vpoštevati, da so potrebne stabilizacije cen tudi druge panoge našega kmetijstva, ki je postalo naravnost nerentabilno, posebno v Sloveniji, kjer smo že zdavnaj prešli od kulture žita na živinorejo in druge donosnejše panoge kmetijstva in pomeni za nas novi žitni režim, breme, ker morajo naši kmetovalci v ogromni večini žito za prehrano dokupovati. Nadalje imamo celo vrsto takozvanih pasivnih pokrajin, kjer prevladujejo v kmetijstvu druge vrste kultur in morajo ravnotako dokupovati žito za prehrano.

Svetovni gospodarski položaj ni nič kaj rožnat. Stagnacija traja dalje in nemški zavod za proučevanje konjunktore ugotavlja, da je kriza še vedno akutna, vkljub temu, da traja nazadovanje gospodarske zaposlenosti na svetu že dve leti. Res se je sicer nazadovanje nekoliko ustavilo, vendar še ne vidimo konca. Razen kratkotrajne Hooverjeve hose je bila konjunktura v drugem četrtletju nadalje neugodna. Na eni strani se je v nekaterih državah sicer vzdržalo oživiljenje produkcije konsumnih dobrin, saj so zaloge jako majhne, je pa nadalje padla produkcija produkcijskih dobrin. Težišče krize pa se je preneslo iz sirovinskih držav v Srednjo Evropo. To seveda ne pomeni še konsolidacije razmer v sirovinskih državah. Preteklo bo še mnogo časa, da se bodo opomogle te države, ki trpe politično finančno, saj so pri nizkih cenah lastnih proizvodov njihovi dolgovi ostali neizpremenjeno visoki. Evropske industrijske države se bore z vedno večjimi težkocami. Veliko zmanjšanje uvoza sirovinskih držav in oslabiljenje severno- in zapadnoevropskih držav radi padanja konjunktore zaradi zmanjšanja investicijske delavnosti, je povzročilo zožitev trga. Na svetovnih blagovnih trgih ni izboljšanja, čeprav se produkcija vedno bolj omejuje in dasiravno so začeli uničevati blago (kavo) in ustanavljajo vedno več kartelov, so cene večini vrst blaga nadalje padle, zaloge pa zopet narasle. Čeprav je zaenkrat kreditna kriza v Srednji Evropi nekoliko omiljena, traja drugod kreditna kriza v nezmanjšanem obsegu dalje. Posledice kreditne kontrakcije bodo kaj kmalu vidne. V produkciji je znašalo nazadovanje od 1929 na 1930 v Nemčiji 19%, od 1930 na 1931 pa zopet 14·6%, v Angliji 9·1, oziroma 20·3%, v Uniji pa 7·5 in 14·4%. Produkcija je letos nazadovala v Franciji in na Švedskem, dočim je še lani naraščala. V zunanji trgovini je bilo letos nazadovanje še večje kot lani, le na Japonskem je bil tempo počasnejši.

V ostalem podajamo še par podatkov o svetovni konjunkturi.

Svetovna industrijska produkcija še vedno nazaduje, kar je najbolj razvidno iz podatkov o produkciji železa in jekla važnih držav. O produkciji železa in jekla se objavljajo sistematični podatki že dolgo vsak mesec, poleg tega sta pa železo in jeklo najobčutljivejša predmeta, ki v odlični meri kažeta konjunktorni razvoj. V prvi polovici leta 1931 je znašala produkcija sirovega železa v 7 najvažnejših državah (U.S.A., Anglija, Francija, Belgija, Nemčija, Luksemburg in Saar) 24·57 milj. ton, kar pomeni v primeri s prejšnjim letom nazadovanje za 12·78 milj. ton ali 34·2%. Produkcija jekla je znašala v omenjenih državah 30·34 milj. ton, ali 13·55 milj. ton oziroma 30·9% manj kot v istem času lani.

Zanimivi so podatki, ki jih objavlja »Frankfurter Zeitung«. Iz njih je razvidno, da se ni padec cen letos toliko ustavil, kakor postal počasnejši. Indeks cen je padel v juniju 1931:

	v prim. z jun. 1930	jan. 1930
v U. S. A.	za 19·55%	9·10%
v Angliji	za 14·88%	3·74%
v Franciji	za 4·10%	4·36%
v Nemčiji	za 10·40%	2·61%

Važni so tudi podatki, ki jih objavlja dr. Karl Uhlig o svetovni krizi premoga. Iz teh podatkov je razvidno, da je napredovala v prvi polovici leta 1931 v primeri s prvo polovico leta 1930 produkcija premoga v Holandski za 5% in za ravnotoliko v Južni Afriki. Samo za pol odstotka je narasla produkcija na Poljskem, za 03% pa v Belgiji. Nasprotno je padla produkcija premoga v Brit. Indiji za 5, v Franciji za 6, na Japonskem za 9, na Češkoslovaškem za 11 in v Angliji za 12%. V še večji meri pa je padla produkcija premoga v Posarju za 14, v Uniji za 16 in v Nemčiji za 18%. V vseh teh državah je znašala produkcija v prvi polovici leta 1930 552·1 milj. ton, v prvi polovici leta 1931 pa je padla produkcija na 479·6 milj. ton ali za 13%.

Tudi svetovni konzum bombaža, ki je merilo za največje tekstilne industrije sveta, je po podatkih Int. Federation of Cotton Spinners Ass. padel. Od 1. avgusta 1930 do 31. julija 1931 je znašal le 22·48 milj. bal (v prejšnjem odgovarjajočem letu 25·21 milj.). Število vseh bombažnih vreten na svetu je znašalo 31. julija 1931 162,278.000 v primeri s 163,571.000 na koncu januarja 1931 in 164,108.000 konec julija 1930.

Za naše gospodarstvo je največje važnosti izpad žetve. Sedaj so že objavljeni provizorični podatki po stanju konec julija o naši letini. Iz teh podatkov je razvidno, da je znašal pridelek (v tisoč stotov):

	Pšenica	ječmen	rž	oves
1929 (def.)	25.854	4.119	2.100	3.508
1930 (prov.)	24.223	4.187	2.428	5.417
1930 (def.)	21.861	4.043	1.988	2.849
1931 (prov.)	23.064	3.712	2.063	2.772

Iz teh podatkov je razvidno, da je bila prva lanskoletna cenitev pridelka pšenice previsoka, kar se je videlo zlasti iz dejstva, da v prvi polovici leta 1931 nismo izvažali dosti več pridelka in so radi tega cene na notranjem trgu postale neodvisne od cen na svetovnih trgih ter so znatno narasle. Letos je pridelek sicer višji, vendar pa manjši kot leta 1929, ko smo imeli dobro letino. Ravnotako je nekoliko večji tudi pridelek rži, dočim sta bila pridelka ovsa in ječmena manjša kot lani.

V naši banovini je bil pridelek naslednji (v tisoč stotov, v oklepajih prov. podatki za 1930): pšenica 568 (601), oves 198 (247), rž 271 (344) in ječmen 175 (157).

Nova žitna letina je povzročila, da se je država, kakor smo že omenjali v prejšnjih poročilih, odločila pomagati pridelovalcem pšenice in jim je zagotovila minimalne cene. Seveda bi bilo treba, če se že hoče pomagati kmetijstvu, določiti minimalne cene tudi za druge kmetijske pridelke. Zlasti se to občuti sedaj, ko smo praktično že prišli tudi do monopola države, oziroma Privilegirane izvozne družbe, na notranjem trgu. Najnovejši zakoni in pravilniki, ki so bili objavljeni v začetku tekočega meseca, potrjujejo to.

Jugoslavija se ni odrekla nemškim reparacijam, ker bi to preveč oškodovalo naše državne finance, ki so deloma že občutile svetovno in našo gospodarsko krizo. Po Hooverjevem načrtu bi izgubili čistih 888 milj. Din, kar je za nas nepogrešljiva vsota in nam je ne morejo nadomestiti obljube kreditov. Toda vključno temu, da se nismo odpovedali reparacijam, je vlada pristopila k varčevanju in s tem dala vzgled tudi drugim korporacijam in oblastem. Skupno je bilo črtanih iz proračuna 714 milj. izdatkov, večinoma investicij, in ni izključeno, da se bo izvršila še nadaljnja redukcija izdatkov, ker na povišanje davkov ni mogoče misliti, ko že tako gospodarstvo komaj zmaguje težka bremena. Dotok državnih dohodkov je glasom poročila Narodne banke bil sicer ugoden, vendar se opaža v primeri s pretečenim letom nazadovanje, ki je zlasti vidno pri carinskih dohodkih, kjer se pozna zmanjšanje obsega zunanje trgovine zaradi padajočih cen in svetovne gospodarske krize. Skupno so znašali državni dohodki v 2. četrtletju

tega leta 2.604·4 milj. Din v primeri s 2.563·3 milj. v prvem četrtletju in 2.665·5 milj. Din v drugem četrtletju lani. Neposredni davki so dali večji donos največ radi večjega donosa davka na poslovni promet. Trošarine, ki kažejo nazadovanje kupne moči prebivalstva, ter tobak, izkazujejo manjše dohodke.

Denarni in efektni trg

Zvišanje oficijelne obrestne mere Narodne banke, o katerem smo poročali že v prejšnjem zvezku, ni imelo posebnega vpliva na denarni trg. Seveda o nekdanji likvidnosti našega denarja ni več govora. Narodna banka ugotavlja v svojem poročilu, da je povpraševanje za kredite bilo večje kot formiranje novih kapitalov. Posebne napetosti ni bilo opaziti.

Izkazi Narodne banke kažejo, da zlati zaklad banke polagoma narašča. Gibanje deviznega zaklada se vrši v ozkih mejah. Zaradi kreditnih potreb gospodarstva v jesenski seziji so vključ povšanju obrestne mere menična posojila narasla. Lombard se je gibal stalno okoli 200 milj., v zadnjem tednu pa je izredno narasel: za 36 milj. Din. Predujmi državi so radi finansiranja nakupa žita narasli za 370 milj. od 22. julija do 31. avgusta. Obtok bankovcev je za potrebe ultima julija narasel, za ultimo avgusta bo prišel pa do iznosa v izkazu za 8. september. Stalno naraščajo pa obveznosti banke z rokom. To so inozemski krediti, ki jih banka potrebuje za vzdrževanje stabilizacije dinarja. Te obveznosti so narasle za skoro pol milijarde dinarjev. Odstotek kritja le malo variira. Najnižji je bil 8. avgusta s 36·66% in je bil torej le za 1·66% nad zakonskim kritjem.

Od našega zadnjega poročila sem so izkazi Narodne banke izgleдали sledeče (vse v milj. Din):

	Aktiva:					
	22. jul.	31. jul.	8. avg.	15. avg.	22. avg.	31. avg.
zlato	1.543·2	1.543·6	1.543·9	1.544·2	1.544·3	1.544·5
valute	0·6	1·0	1·5	1·5	2·9	3·2
devize	519·3	593·5	563·6	545·8	595·7	606·7
skupaj podlaga	2.063·2	2.138·1	2.109·0	2.091·5	2.142·8	2.154·4
devize izv. podl.	115·9	116·0	115·8	116·4	116·0	200·0
menična posojila	1.357·0	1.435·7	1.486·7	1.454·4	1.448·1	1.439·7
lombardna posojila	194·8	203·8	203·8	202·6	198·6	234·6
državni dolg	1.824·3	1.824·3	1.824·3	1.824·3	1.824·5	1.824·5
predujmi državi	100·0	330·0	400·0	400·0	400·0	470·0
	Pasiva:					
bankovci	4.772·7	4.970·1	5.069·0	5.011·4	4.880·0	4.983·3
državne terjatve	96·5	55·4	58·2	35·2	79·6	28·4
žiro	482·8	538·1	523·6	444·0	508·3	352·8
razni računi	133·7	139·9	101·8	81·4	120·8	265·8
obveznosti z rokom	237·0	360·0	402·3	531·7	554·4	703·1
Obtok in obveznosti po vidu	5.435·8	5.703·5	5.752·6	5.571·9	5.588·7	5.630·4
kritje v odstotkih	37·95	37·48	36·66	37·53	38·84	38·28
od tega v zlatu	28·38	27·06	26·83	27·71	27·63	27·43

Razvoj Poštne hranilnice v mesecih juliju in avgustu v primeri s prejšnjimi meseci kaže tale tabelica (vse v milj. Din):

	Promet		Vloge (brez hran.)	
	1931	1930	1931	1930
januar	5.451·2	5.089·5	883·9	852·2
februar	4.719·3	4.569·5	848·1	845·7
marec	5.155·0	4.881·5	847·0	816·0
april	5.301·0	5.056·8	792·1	808·7
maj	5.325·6	5.259·3	862·0	839·8
junij	5.571·6	5.223·3	851·9	802·1
julij	5.658·5	5.693·6	815·7	875·4
avgust	5.644·7	5.785·6	806·6	847·0

Tudi hranilne vloge nadalje pritekajo povoljno. V mesecu avgustu je znašal dotok novih vlog 9 milj. Din, tako, da so hranilne vloge na koncu avgusta narasle na 296·2 milj. Din, kar je zavidanja vredna vsota.

Posojila Državne hipotekarne banke stalno naraščajo, predvsem pa komunalna. Inozemska tuja sredstva banke se polagoma znižujejo zaradi amortizacije. Tuzemska sredstva so se v maju zelo znižala, sedaj pa zopet polagoma naraščajo. Bilance Državne hipotekarne banke so izgledale sledeče (v milj. Din):

	Gotovina in naložbe	Posojila	tuzemska tuja sredstva	inozemski
31. decembra 1930	120·2	2.972·1	2.228·5	966·3
28. februarja 1931	304·8	2.967·7	2.286·3	966·3
31. marca 1931	225·0	2.978·2	2.295·3	932·7
30. aprila 1931	142·7	2.989·4	2.295·2	934·7
31. maja 1931	132·4	2.993·5	2.065·1	1.020·3
30. junija 1931	171·8	3.018·7	2.145·8	915·3
31. julija 1931	101·2	3.113·8	2.179·6	911·4

Efektini trg stoji v znamenju padcev tečajev državnih papirjev. Bančni in industrijski papirji se še nekako drže. Državni papirji so bili predvsem pod pritiskom nižjih notacij za dolarske papirje in vojna škoda je te dni dosegla najnižje tečaje: 320 in 325. Med dolarskimi papirji je padlo 7% Blerovo posojilo celo pod 60. Seveda se navadno tečajji kasneje popravijo, pa vendar sledi zopet padec in splošna tendenca je usmerjena navzdol. Dolarski papirji so še vedno odvisni vkljub temu, da jih imamo že toliko v naši državi, od notacij na inozemskih borzah, kar slabo deluje na naše tržišče. Nadalje moramo omeniti, da je začelo v ponedeljek 31. avgusta notirati na pariški borzi naše 7% mednarodno stabilizacijsko posojilo v zlatu. Začetni tečaj je bil 85·50. Sedaj pa je nazadoval na 81·40.

Na zagrebški borzi notirajo:

	7% inv. pos.	vojna škoda	8% Bler. pos.	7% Bler. pos.
28. februarja	86·50 — 87·50	416·50 — 417·—	92·— — 92·50	81·75 — 82·—
31. marca	88·75 — 89·—	425·— — 425·50	92·— — 93·50	82·625 — 82·75
26. aprila	88·— — 88·50	425·50 — 426·50	93·— — 93·25	83·— — 83·625
29. maja	86·— — 87·—	412·— — 414·—	90·50 — 91·25	83·— — 85·—
30. junija	83·— — 86·—	389·— — 390·—	90·50 — 91·25	80·— — 80·75
31. julija	83·— blago	355·— — 357·—	80·— — 85·—	68·75 — 69·25
31. avgusta	71·— — 72·—	336·— — 340·—	78·50 — 80·—	68·— — 69·50
9. septembra	71·— — 72·—	328·— — 330·—	70·— — 74·—	61·— — 62·50

Mednarodni borzni indeks izkazuje še nadalje padanje tečajev. Nemške borze so bile, kakor znano, zaprte do 3. septembra, ko so zopet začela poslovati. Sedaj, ko so otvorjene, je razvidno, da so tudi nemške borze pod vplivom svetovne depresije. Indeks tečajev 11 svetovnih borz je znašal (po N. Z. Z. z dne 9. sept.) 49·6, pred zatvoritvijo nemških borz je znašal indeks 59·8 (podlaga so tečajji začetkom leta 1927 kot 100), v začetku leta 1929 pa 116·9. Če izvzamemo Berlin, kjer so gotovo izredne razmere vplivale na gibanje tečajev, je bil na 10 borzah indeks tečajev sledeč: v začetku 1929 116·9, 11. julija 1931 61·8 in 5. septembra 51·7.

Zunanja trgovina

V mesecu juniju smo zabeležili ponovno nazadovanje naše zunanje trgovine in tudi julij ni prinesel boljših rezultatov. Trgovinska bilanca je bila v juniju pasivna za 34·4 milj., v juliju pa za 36·6%. V juliju t. l. je bil uvoz po vrednosti za 32·8% manjši kot v juliju 1931, po količini za 28·6%. Izvoz je nazadoval po vrednosti za 34·85%, po količini za 31·6%.

Skupno je v prvih sedmih mesecih tega leta znašal naš uvoz po količini 662.911 ton v skupni vrednosti 2.969·7 milj. Din. V prvih sedmih mesecih lani je znašal 874.249 ton v skupni vrednosti 4.055·5 milj. Padel je torej letos v primeri z lani po količini za 24·2%, po vrednosti pa za 26·8%. Večji padec vrednosti je pripisovati stalnemu nazadovanju cen pri nas in na svetovnih trgih.

Nadalje je v prvih sedmih mesecih tega leta znašal naš izvoz 1.887.000 ton v skupni vrednosti 2.667·2 milj. Din. V istem času lani je dosegel naš izvoz 2.824.784 ton v vrednosti 3.876·3 milj. Din. Padec znaša torej po količini 33·2%, po vrednosti samo 31·2%. V posameznih mesecih se je letos in lani naša zunanja trgovina razvijala sledeče (vse v milj. Din):

	Uvoz		Izvoz	
	1931	1930	1931	1930
januar	410·3	560·9	384·1	616·2
februar	388·3	521·1	333·1	480·8
marec	543·2	658·5	441·9	599·0
april	461·6	624·5	429·5	615·8
maj	393·5	608·5	376·9	542·5
junij	384·7	504·7	350·3	508·0
julij	388·1	577·4	351·3	513·9

Cene na svetovnih trgih in pri nas se še niso ustalile. Naš indeks izkazuje sicer za julij višje številke, vendar je v avgustu ponovno padel in zopet dosegel najnižje stanje. Indeks cen Narodne banke za veletrgovino je izgledal sledeče (podlaga so cene v letu 1926 kot 100):

	rastlinski	živalski	mineral.	industr.	skupno	uvozni	izvozni
januar	71·7	82·8	84·9	72·8	75·7	72·5	76·2
februar	73·3	78·1	82·1	72·1	74·8	71·1	74·9
marec	73·5	77·4	80·2	72·6	74·6	70·7	74·9
april	77·6	75·4	77·4	73·9	75·5	71·6	75·5
maj	80·5	73·2	77·6	73·0	75·4	70·4	74·5
junij	77·8	71·7	77·4	71·7	73·8	70·1	73·7
julij	78·9	74·7	76·0	71·3	74·4	69·4	75·3
avgust	75·7	75·6	75·7	70·8	73·6	68·0	74·9

Cene na svetovnih trgih pa so se po podatkih prof. Irvinga Fischerja razvijale kakor sledi (podlaga so cene v letu 1928 kot 100, le za našo državo smo vzeli indeks Narodne banke na podlagi cen leta 1926 kot 100):

	U. S. A.	Anglija	Francija	Nemčija	Italija	Jugoslavija
januar	79·3	73·0	84·5	82·6	73·9	75·7
februar	77·5	71·4	84·2	81·7	72·9	74·8
marec	77·3	71·3	83·9	82·0	72·4	74·6
april	75·8	71·3	84·3	82·1	71·8	75·5
maj	72·6	69·2	82·8	81·3	70·8	75·4
junij	71·3	67·5	82·1	79·7	69·3	73·8
julij	71·2	68·1	82·1	78·4	68·7	74·4
avgust	70·6	65·7	79·5	75·5	67·8	73·6

Zaposlenost in ustanovitveno gibanje

Zbornica za trgovino, obrt in industrijo je sestavila podatke o gibanju trgovstva in obrtništva v drugem četrtletju tega leta. Iz te statistike je razvidno, da imamo v trgovini zabeležiti nekaj zastoj. Presežek novoustanovljenih obratov v trgovini je znašal v drugem četrtletju le 7 obratov (toliko je bilo več novih, kot objavljenih obratov). V prvem četrtletju je bil presežek objav nad prijavami prav znaten: 86. v obrtnih panogah je položaj boljši, ker še nismo saturirani, kar je slučaj v trgovini.

	Obrtni obrati				Trgovski obrati			
	prijave		odjave		prijave		odjave	
	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931
1. četrtletje	674	632	476	565	305	290	367	376
2. četrtletje	757	583	396	434	329	256	376	263
3. četrtletje	579		374		303		230	
4. četrtletje	707		475		305		280	

O zaposlenosti daje lepo sliko statistika gibanja članstva OUZD. Vendar je treba vpoštevati, da znatna gradbena delavnost povzroča, da število zavarovancev ne pada v toliki meri kot bi bilo pričakovati radi splošne krize.

Povprečno mesečno je bilo zavarovanih:

	1931	1930	1929
januar	87.635	90.181	84.670
februar	86.731	90.736	83.520
marec	86.703	92.489	84.620
april	90.775	96.854	89.139
maj	96.628	101.744	95.790
junij	98.381	103.214	99.709
julij	97.645	102.275	101.534
avgust		102.269	102.599

O nazadovanju konjunktura daje pregled statistika OUZD o zavarovanih po obrtnih panogah. Vidi se, da so najbolj prizadete one industrijske panoge, ki producirajo eksistenčne dobrine. Izjema je lesna industrija. Industrijske panoge, ki producirajo nov kapital pa napredujejo tudi v času sedanje gospodarske krize ali pa se vsaj bolje drže kot druge panoge. Najznatnejše nazadovanje beleži usnjarska industrija, ki je v veliki meri odvisna od svetovnega trga ter kemična industrija. Velik je padec tudi v lesni stroki in živilski industriji.

Ljubljana, 10. septembra 1931.

GOSPODARSKA KNJIŽEVNOST

Pregled naše spoljne trgovine, zaključci koji nam se nameću, i budući pravci naše trgovinske politike

Publikacija privrednih komora Kraljevine Jugoslavije. Referat podnešen na VIII. kongresu privrednih komora i važnijih privrednih organizacija Kraljevine Jugoslavije, u Beogradu dne 13. septembra 1930. Po Ivanu Mohoriću, gen. tajniku Zbornice za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani. Zagreb 1930.

Tako se glasi naslovna stran zanimive publikacije in gotovo ne bo odveč, če navedemo kar še vsebino, ki najbolj zgovorno priča o obilici tu zbranega nadvse zanimivega in za gospodarstvenike koristnega in važnega gradiva. Vsebinam:

- I. Uvod. 1. Opšta karakterizacija privredne situacije. 2. Jačanje domačeg tržišta — jedini izlaz. 3. Racionalizacija uvoza. 4. Bezuslovno i neograničeno najveće povlašćenje. 5. Kretanje našeg izvoza. 6. Opadanje izvoza pojedinih artikala. 7. Volumen spoljne trgovine. 8. Struktura spoljne trgovine i porast konzuma.
- II. Učešće stranih zemalja u našoj spoljnoj trgovini. 1. Opšti pregled trgovinskih ugovora. 2. Pregled država, s kojima nemamo regulisanih trgovinskih odnosa. 3. Trgovinske relacije s inostranstvom.
- III. Analiza trgovinskih bilansa s pojedinim državama. A. Skupina industrijskih zemalja — Italija, Austrija, Čehoslovačka, Nemačka, Mađarska, Poljska, Engleska. B. Skupina balkanskih zemalja. 1. Problem ekonomske saradnje balkanskih zemalja. 2. Prikaz trgovinskog obrta po zemljama — Bugarska, Albanija, Grčka, Rumunija.
- IV. Pitanje prodajnih cena agrarnih proizvoda.
- V. Investiciona aktivnost u jugoslavenskoj privredi.
- VI. Saobraćajni problem naše spoljne trgovine. 1. Razmer i podela tonaže. 2. Struktura železničkog izvoza. 3. Uloga rečne plovidbe u našoj spoljnoj trgovini. 4. Udeo morske plovidbe na našem uvozu i izvozu. 5. Tranzitna trgovina preko Jugoslavije, i naš tranzit preko inostranih luka.
- VII. Zaključak. A. Trgovinsko-politične mere. B. Saobraćajno-političke mere.

Dodatak. Statistični prikazi našeg uvoza i izvoza po pojedinim zemljama.

Ta statistični pregled razvoja našega uvoza in izvoza od prevrata do konca leta 1930 z vsemi državami in autonomnimi carinskimi teritoriji, s katerimi stojimo v trgovinskih zvezah, obsega 111 tabel in ima publikacija tem večjo trajno vrednost, ker je prirejen tabelarni pregled tako, da se bo lahko do leta 1935 vsako leto dopolnjeval.

Knjiga obsega 92 tiskanih strani velikega formata, zagrebška trgovska zbornica se je potrudila s tehnično opremo, tako, da so izvodi jako lični.

Ta obširna gospodarska študija nudi pregledno in točno analizo naše zunanje trgovine, naše trgovinske politike in še marsičesa drugega.

Avtor obravnava točno in jasno ter so izvajanja temeljito podkrepjena. Zaključki so zanimivi. Izhod iz naše gospodarske situacije vidi avtor v okrepitvi našega domačega tržišča kot edini izhod iz težkega stanja. Poglavlje o racionalizaciji uvoza je posebno zanimivo. Načelo največje ugodnosti vsem pogodbenim državam je našim gospodarskim interesom škodljivo. Padanje našega izvoza ima vzrok v smoternem izpodrivanju našega blaga na važnih tržiščih. H koncu obravnava avtor še prodajne cene naših poljedelskih proizvodov, investicijsko aktivnost našega gospodarstva in prometne prilike v naši zunanji trgovini, nakar navaja v zaključku mere, ki bi jih bilo podvzeti, da bi se povečala gospodarska delavnost v državi čim bolj, da bi tako dosegli polagoma kolikor mogoče veliko gospodarsko neodvisnost od inozemstva.

Za osmi kongres gospodarskih zbornic je bila g. Mohoriču poverjena lansko leto naloga izdelati referat o gornjem vprašanju. Referat je bil tako mojsterski izdelan, da je sklenil kongres objaviti to njegovo študijo v posebni knjigi. Avtor je knjigo še popolnil in z ozirom na veliko važnost te publikacije je ministrstvo za trgovino in industrijo izdalo finančno podprlo. Ta dejstva so pač najboljša ocena in najlepša odlika avtorja za knjigo tako velike gospodarske vrednosti.

TO IN ONO

Stečaji v mesecu juliju in avgustu 1931

Društvo industrijcev in veletrgovcev v Ljubljani je objavilo sledečo statistiko (številke v oklepaju se nanašajo na isto dobo pretečenega leta):

Za julij 1931:

1. Otvorjeni stečaji:

V Dravski banovini 6 (2), Savski 10 (4), Vrbaski 0 (1), Primorski 2 (3), Drinski 4 (3), Zetski 2 (0), Dunavski 13 (7), Moravski 8 (2), Vardarski 4 (5), Beograd, Zemun, Pančevo 4 (5).

2. Otvorjene prisilne poravnave izven stečaja:

V Dravski banovini 9 (5), Savski 9 (6), Vrbaski 0 (1), Primorski 1 (1), Drinski 5 (3), Zetski 1 (0), Dunavski 20 (4), Moravski 0 (1), Vardarski 1 (0), Beograd, Zemun, Pančevo 5 (4).

3. Odpravljeni stečaji:

V Dravski banovini 2 (2), Savski 4 (7), Vrbaski 2 (0), Primorski 4 (2), Drinski 2 (7), Zetski 3 (0), Dunavski 8 (6), Moravski 1 (12), Vardarski 3 (2), Beograd, Zemun, Pančevo 5 (2).

4. Odpravljene prisilne poravnave izven stečaja:

V Dravski banovini 4 (4), Savski 5 (0), Primorski 2 (0), Drinski 2 (0), Zetski 1 (0), Dunavski 14 (0), Beograd, Zemun, Pančevo 1 (0).

Za avgust 1931:

1. Otvorjeni stečaji:

V Dravski banovini 8 (2), Savski 0 (3), Vrbaski 0 (1), Primorski 3 (1), Drinski 2 (6), Zetski 2 (4), Dunavski 7 (3), Moravski 2 (3), Vardarski 5 (3), Beograd, Zemun, Pančevo 4 (3).

2. Otvorjene prisilne poravnave izven stečaja:

V Dravski banovini 3 (0), Savski 11 (7), Vrbaski 0 (0), Primorski 0 (0), Drinski 3 (0), Zetski 1 (0), Dunavski 22 (2), Moravski 0 (1), Vardarski 0 (0), Beograd, Zemun, Pančevo 4 (0).

3. Odpravljeni stečaji:

V Dravski banovini 4 (5), Savski 3 (3), Vrbaski 0 (0), Primorski 2 (1), Drinski 2 (1), Zetski 0 (2), Dunavski 2 (5), Moravski 1 (3), Vardarski 2 (0), Beograd, Zemun, Pančevo 4 (3).

4. Odpravljene prisilne poravnave izven stečaja:

V Dravski banovini 5 (3), Savski 3 (1), Vrbaski 0 (0), Primorski 1 (1), Drinski 1 (0), Zetski 0 (0), Dunavski 8 (1), Moravski 0 (0), Vardarski 1 (0), Beograd, Zemun, Pančevo 4 (0).

Trgovinska bilanca za prvo polletje 1931

Po službenih podatkih generalne direkcije carin je znašal celokupen izvoz iz naše države v prvem polletju t. l. 1.631.602 ton v vrednosti 2.315.884.982 dinarjev; v prvem polletju preteklega leta pa 2.432.797 ton v vrednosti 3 milijarde 362.364.732 Din. Izvoz v letošnjem prvem polletju je torej napram tanskemu prvemu polletju za 801.195 ton (32-93%) odnosno za 1.046.479.750 dinarjev (31-12%) manjši.

Pa tudi uvoz kaže odpadanje. V prvem polletju je bilo uvoženega blaga 562.125 ton v vrednosti 2.581.607.108 dinarjev, to je za 171.037 ton (23-33%) in 896.525.699 Din (25-73%) manj nego v prvi polovici lanskega leta.

Naša trgovinska bilanca v prvi polovici tekočega leta je torej za 265 milijonov 722.162 Din pasivna, napram 115 milijonom 768.075 Din pasivnosti v prvi polovici lanskega leta.

Odpadnje prometa opazamo pa tudi v drugih državah. Tako pokazuje n. pr. francoska trgovinska bilanca v prvem letošnjem polletju 6-9 milijarde frankov pasive, napram 4-2 milijarde frankov v prvem polletju 1930.

Čehoslovaški izvoz izkazuje 6.384 milijonov Kč, uvoz pa 5.546 milijonov Kč, medtem, ko je znašal v prvi polovici pretečenega leta izvoz 8.452 milijonov, a uvoz 8.152 milijonov Kč. Izvoz je padel letos torej za 25%, uvoz pa za 32%.

V Italiji je v prvem polletju, napram prvemu polletju 1930 padel izvoz za 26%, uvoz pa za 31%.

V Švici je izvoz za 24%, uvoz pa za 15% manjši od prve polovice lani.

Anglija izkazuje 35% manjši izvoz in 24% manjši uvoz.

V Zedinjenih državah severne Amerike je padel izvoz za 27%, uvoz pa za 30%. — Resni znaki svetovne krize!

Diskontna mera

Nemška kriza je dala prvi impuls za posrpitev svetovne krize, ki vlada po vsem svetu. Nevarnost popolne katastrofe nemškega gospodarskega organizma je sicer odstranjena, vprašanje pa je za koliko časa. Kriza v Nemčiji, ustavi-

tev plačil in s tem moteni normalni mednarodni finančni odnošaji so močno vplivali skoraj na vse evropske države. Posledice se opažajo zlasti v nagli izpremembi, ki je nastala v juliju in avgustu t. l. v diskontni meri emisijskih bank. Te izpremembe diskontne mere so povsem drugega značaja, kakor običajno. V normalnih časih se zvišuje diskontna mera v zvezi s konjunkturo. Zvišanje diskontne mere, ki jo je povzročila nemška finančna kriza, pa ne bazira na takem normalnem konjunktturnem zvišanju, marveč je izraz defekta v mednarodnih plačilih in strahu za stabilnost valute. V nekaterih državah se je diskontna mera pod vtisom nemške krize znatno zvišala. Kako je nemška finančna kriza vplivala na diskontno mero v posameznih državah?

Višina diskontne mere v Newyorku je ostala neizpremenjena, prav tako v Parizu, Švici, Italiji, Norveški, Romuniji, Poljski, medtem ko je znašala v Londonu, pomladi letošnjega leta 2-5, 1. avg. t. l. pa 4-5, v Švedski 3, 1. avgusta 4, na Čehoslovaškem 4, 1. avgusta 5, v Avstriji 5, 1. avgusta 10, v Nemčiji 5, 1. avgusta 15, v Jugoslaviji 5-5, 1. avgusta 7-5, na Ogrskem 5-5, 1. avgusta 9%.

Diskontno mero so torej jako zvišale Nemčija in one države, ki so z njo politično ali gospodarsko vezane.

Žetveni prinos

Po predvidenih podatkih bo znašal letošnji žitni pridelek v naši državi, pšenice 23.064.367 mtc, rži 2.062.734 mtc., ječmena 3.712.012 mtc., ovsu 2 milijona 772.072 mtc. Pridelek bi torej porastel pri pšenici za 5-67%, pri ječmenu padel za 8-12%, pri rži porastel za 3-77% in pri ovsu padel za 2-63%.

Stanje hranilnih vlog pri denarnih zavodih

Štednja brzo napreduje. Po stanju 1. junija t. l. je bilo vloženo v denarnih zavodih na hranilne knjižice in v tekočem računu:

V Srbiji in Črni gori 4152 milijonov dinarjev (30. junija 1930: 2884 milijonov Din).

Na Hrvatskem in v Slavoniji 4633 milijonov Din (30. junija 1930 4758 milijonov Din).

V Vojvodini 1492 milijonov dinarjev 30. junija 1930: 1473 milijonov Din).

V Sloveniji banke 717 milijonov dinarjev (30. junija 1930: 1095 milijonov dinarjev), hranilnice 1220 milijonov Din (30. junija 1930: 1087 milijonov Din).

V Bosni in Hercegovini 797 milijonov dinarjev (30. junija 1930: 732 milijonov Din).

V Dalmaciji 231 milijonov dinarjev (30. junija 1930: 218 milijonov Din).

Skupaj 1. junija 1931: 14.242 milijonov Din napram 12.236 milijonov Din 30. junija 1930.

Tehnika denarja

Princip deljenega dela je zahteval v kulturnem in gospodarskem razvoju človeštva tudi potrebno sredstvo za plačilo tega dela. Prehodni razvoj k novemu je tvorila prvotna plemenita kovina v svoji sirovi obliki: drogovitih in paličicah. Pri trgovanju se je odtehtala medsebojno potrebna količina kovine.

Kovanje novcev je bilo pri starih Grkih že v rabi za Solonovih časov. Nekateri novci, ki so se ohranili, izvirajo celo od Aleksandra I. (489—454 pred Kr.) in segajo celo tja v peto stoletje pred Kr.

Proizvodnja denarna tehnika razlikuje pri zlatem in srebrnem kovanem denarju:

1. Težino novca ali robelj, to je njegova teža;
2. zrno, to je teža v njem se nahajajoče plemenite kovine; in
3. čistino, to je razmerje med zrnem in robeljem.

Dvajsetdinarski novc ima 900 čistine, pomeni, a se nahaja v 1000 utežnih delih novca 900 utežnih delov čistega zlata, 100 utežnih delov pa bakra.

Iz 1 kg čistega zlata se nakuje 3444 zlatih dinarjev, to je 172 novcev po 20 dinarjev, odnosno 344 novcev po 10 Din.

Vsak novc ima trojno vrednost: imensko (nominalno) vrednost, ki jo določa država; — novinsko ali notranjo vrednost, ki je vrednost kovine, iz katere je novc kovan, in tržno ali kurzno vrednost, ki jo določa borzni tečaj.

Nova era svetovne krize

Sedanja svetovna gospodarska kriza je pričela z agrarno krizo. Svetovna hiperprodukcija in padec cen so se pokazali namreč najprej v žitnih tržiščih in zavzemajoč vedno ostrejši značaj, se je razširila na vso poljedelsko proizvodnjo. S tem pa je bila neposredno, radi oslabilve kupne moči, prizadeta industrija in mednarodni trgovski promet. Agrarni krizi se je pridružila torej kriza industrije, ki postaja vedno ostrejša.

Agrarni in industrijski krizi pa se je v letošnjem letu pridružila še finančna kriza; ki je izzvala velike pretresljaje

zlasti v Nemčiji, Angliji, Avstriji in Ogrski. V ostalih državah kriza doslej še ni postala tako ostra, vendar pa so bile vlade večine držav primorane pristopiti k temeljitemu znižanju državnih izdatkov. Preživljamo torej tretjo fazo največje v gospodarski zgodovini poznane gospodarske krize in vprašanje je, kaj ji bo sledilo.

Gospodarski svet

Nj. Vel. kralj je 3. septembra t. l. dal državi novo ustavo. Med drugimi odredbami gospodarskega značaja, predvideva ustava tudi osnovanje gospodarskega sveta kot posvetovalnega organa kraljevske vladi in narodnemu predstavništvu.

Cl. 23. ustave se glasi:

»Priznava se svoboda dela in dogovorov v gospodarskih odnosajih.

Država ima v interesu celote in na osnovi zakona pravico in dolžnost, da intervenira v gospodarskih odnosajih državljanov v duhu pravice in odklanjanja društvenih nasprotij.

Kot posvetovalen organ v gospodarskih in socialnih vprašanjih se ustanavlja Gospodarski svet, ki bo na zahtevo kraljevske vlade ali narodnega predstavništva dajal svoje strokovno mnenje.

Gospodarski svet tvorijo predstavniki iz gospodarskih vrst in strokovnjaki v gospodarskih in socialnih vprašanjih. Način sestave in poslovanja gospodarskega sveta se bo odredil s posebnim zakonom.

Koliko odpade na prebivalca narodnega dohodka

Po najnovejši statistiki odpade v posameznih državah na vsakega prebivalca narodnega dohodka:

- v Angliji 24.532 Din,
 - v Franciji 10.905 Din,
 - v Nemčiji 11.792 Din,
 - v Italiji 7.654 Din,
 - v Belgiji 6.685 Din,
 - na Čehoslovaškem 7.111 Din,
 - v Avstriji 6.060 Din,
 - v Jugoslaviji 5.318 Din.
- Skupni narodni dohodek pa je cenjen v poedinah državah:
- v Angliji 1.106.400.000.000 Din,
 - v Franciji 446 milijard Din,
 - v Nemčiji 745.250.000.000 Din,
 - v Italiji 310 milijard Din,
 - v Belgiji 52.140.000.000 Din,
 - na Čehoslovaškem 100.980.000.000 Din,
 - v Avstriji 40 milijard Din,
 - v Jugoslaviji 69.608.800.000 Din (leta 1929).

Koliko trošijo države za vojno in mornarico

Anglija 32.279,200.000 Din (715 Din na prebivalca),	Italija 13.118,000.000 Din (324 Din na prebivalca),
Francija 15.262,000.000 Din (373 Din na prebivalca),	Belgija 4.022,000.000 Din (516 Din na prebivalca),
Nemčija 9.586,600.000 Din (152 Din na prebivalca),	Čehoslovaška 3.516,000.000 Din (248 Din na prebivalca),
	Romunija 1.579,000.000 Din (92 Din na prebivalca),
	Avstrija 1.236,000.000 Din (187 Din na prebivalca).

D R U Š T V E N E V E S T I

Prvi zaključek enoletnega trgovskega tečaja Slovenskega trgovskega društva v Mariboru

Nekako pred poldrugim letom je dozorel v Slovenskem trgovskem društvu sklep, da se ustanovi v Mariboru enoletni trg. tečaj in že nekaj mesecev kasneje se je po uvidevnosti Odseka za trgovino kr. banske uprave Dravske banovine ta misel tudi uresničila. Sedaj po zaključku in obletnici tega tečaja moremo upravičeno in z zadovoljstvom ugotoviti, da se je načrt v popolni meri posrečil in da je postal ta tečaj važen činitelj v trgovski prosveti. Dvoje nas je vodilo pri ustanovitvi tega tečaja. Da si slovenski trgovci vzgojimo naraščaj, da otmemo tukajšnjo narodnostno večjidel mlačno mladino tako vplivu tujstva, kakor tudi izkoriščanju raznih podjetnikov v trgovski prosveti. Zato je bila tudi naša skrb iz vsega početka, da zaupamo naš naraščaj našim ljudem in sicer strokovno kvalificiranim profesorjem, ki delajo iz veselja do predmeta in iz ljubezni do naše mladine.

Priznati moramo, da je učni uspeh prvega zaključnega izpita razveseljiv. V tečaju so si mogli pridobiti učenci nekako solidno podlago, na kateri jim bo mogoče dalje graditi in se izpopolnjevati ter s tem koristiti sebi in zavodu, ki so ga pravkar zapustili.

Nekoliko letne statistike in kronike! Po končanem vpisovanju začetkom oktobra m. l. je bilo v tečaju 30 učenk in 8 učencev. Ob sklepu šolskega leta pa je ostalo še 5 učencev in 27 učenk. Ostali so deloma sami izstopili radi bolezní, nekateri pa so morali zavod zapustiti radi slabega uspeha. Klasifikacija onih, ki so ostali, je bila ob letni zaključni konferenci, ki se je vršila 13. junija, sledeča: odličen uspeh 2, prav dober 3, dober 20, zadosten 6 in 1 nezadosten. Od teh je bilo pripuščenih k zaključnemu izpitu 23 učencev in učenk. Nekaterim ni bilo dovoljeno polagati zaključnega izpita, ker niso obiskovali vseh predmetov, drugim pa zopet radi slabega uspeha.

Kot uvod k zaključnim izpitom so bile tekme iz strojepisja in stenografije, o katerih smo že poročali v zadnji številki »Trg. Tovariša«. Pismeni izpiti so se potem vršili od 17. do 20. junija in sicer iz trgovskega računstva, knjigovodstva, slovenskega, nemškega in srbohrvatskega jezika ter slovenske korespondence. Na podlagi povoljno uspelih pismenih izpitov so bili vsi kandidatje in kandidatkinje pripuščeni k ustnim izpitom, ki so trajali od 25. do 27. junija. Ustno se je izpraševalo iz trg. računstva, nauka o trgovini in menicah, gospodarske geografije, slovenščine, nemščine ter srbohrvatskega jezika, blagoznanstva, stenografije in stroje-

znanstva. Končni uspeh ustnih izpitov je bil: 2 odliki, 6 prav dobrih, 12 dobrih, 1 ponavljalni izpit v septembru in 2 sta bila odklonjena za eno leto. Ustnim izpitom so vedno prisostvovali tudi člani Slovenskega trg. društva, ki so bili z uspehom prav zadovoljni. Izpitom je predsedoval po odloku banske uprave Dravske banovine ravnatelj enolet. tečaja prof. državne trg. akademije v Mariboru g. Al. Struna.

Slovesni zaključek tečaja je bil 28. junija združen s proslavo Vidovega dne v prisotnosti gg. članov Slov. trg. društva in članov učiteljskega zbora. Po proslavi so se razdelila izpričevala in prav krasna darila, ki so jih darovale razne tvrdke kot nagrado za marljivo in vestno učenje. Obdarovanih je bilo 12 učencev in učenk.

Najboljša učenka tečaja gđ. Marija Repolusk je bila obdarovana z zlato uro, darilom tvrdke Pinter & Lenard. Najboljša stenografinja gđ. Božič Danica in najhitrejša strojepiska gđ. Šerec Josipina sta prejeli vsaka po eno bronasto statuo kot spominsko darilo tečaja in Slov. trgovskega društva.

Tekom leta se je gojence in gojenke ob vsaki priliki opozarjalo na narodno-gospodarski pomen našega obmejnega mesta, kakor tudi na nacionalne dolžnosti vsakega zavednega Jugoslovana. Posebno svečano se je proslavil praznik ujedinjenja 1. december in rojstni dan Nj. Vel. kralja dne 17. decembra.

13. maja so si učenci ogledali v Guštanju jeklaro grofa Thurna ter napravili nato še pešizlet v Kotle in Rimski vrelec, od koder so se vrnili preko Slovenjgradca v Maribor. Dne 29. maja se je vršil ogled tovarne »Zlatorog«, kjer je učencem iz ljubeznivosti na licu mesta razjasnil izdelovanje mila in drugih fabrikatov g. ing. Cazafura. 3. junija so se peljali učenci na ljubljanski velesejem, ob tej priliki so si tudi ogledali poslovanje Ljubljanske borze za blago in vrednote in ureditev Narodne tiskarne. Pri vsaki ekskurziji in pri vsakem ogledu so bili merodajni faktorji vodstvu, kakor tudi učencem prav radevolje na razpolago, za kar jim bodi na tem mestu izrečena prav prisrčna zahvala.

Tako se je skušalo vedno učencem tudi praktično pokazati teoretični pouk in jim na ta način bolj utrditi njih znanje ter jih tudi čim bolje usposobiti za težki življenski boj.

Kakor vidimo, da je posvečalo Slov. trg. društvo v sporazumu z ravnateljstvom mnogo skrbi in truda za napredek tečaja, tako pozivljamo vse trgovce, ki ne nameravajo namestiti v svojem podjetju absolventov trg. akademije ali dvorazredne trgovske šole, da vzamejo v službo le naše absolvente ter nam dajo s tem moralno podporo in tudi zadoščenje za naš trud.

Končno pa opozarjamo še vse one narodno misleče in čuteče gg. trgovce, ki želijo dati svojemu naraščaju solidno, a nekoliko krajšo trgovsko predizobrazbo, da našo aktijo kar moči podprejo. Posebno pa opozarjamo naše podeželske trgovce, ki ne nameravajo dati iz tega ali onega vzroka svojih sinov in hčera v trgovsko akademijo ali dvorazredno trgovsko šolo, da jih vpišejo v naš enoletni trgovski tečaj, kjer se bodo vsaj deloma izobrazili v trgovskih disciplinah, ki so pri današnjih razmerah neobhodno potrebne za razvoj in napredek vsake trgovine.

Vse informacije glede vpisa v enoletni trgovski tečaj daje ravnateljstvo tečaja ustno ali pa pismeno v Mariboru, Zrinskega trg 1/I.

Slovensko trgovsko društvo v Mariboru